

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА**

На правах рукопису

Кафедра іноземних мов та методики викладання

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
УЧНІВ 10 – 11 КЛАСІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

014 Середня освіта

014.021 Середня освіта (Англійська мова та зарубіжна література)

Виконав:

Ігуменов Андрій Олександрович
група 62-2А(ДН)
Навчально-науковий інститут
філології та історії

Науковий керівник:

Марєєв Дмитро Анатолійович
кандидат філологічних наук, доцент

Глухів – 2026

Анотація

Ігуменов А.О. Формування цифрової компетентності учнів 10 – 11 класів на уроках іноземної мови.

Кваліфікаційну роботу присвячено дослідженню процесу формування цифрової компетентності учнів 10 – 11 класів закладів загальної середньої освіти на уроках іноземної мови. Актуальність наукової студії зумовлена необхідністю підготовки сучасного учня до життя та діяльності в умовах цифрового суспільства, де цифрова грамотність є однією з ключових компетентностей ХХІ століття. Цифровізація освіти вимагає оновлення змісту, форм і методів навчання, що зумовлює потребу у створенні нових педагогічних підходів до розвитку цифрових навичок у процесі мовної освіти.

Здійснено аналіз українських і зарубіжних досліджень щодо ролі цифрової грамотності в освіті, розглянуто сучасні педагогічні підходи до її формування. Особливу увагу приділено урокам іноземної мови як середовища, що природно поєднує мовну, комунікативну та цифрову діяльність.

У роботі запропоновано технологію формування цифрової компетентності старшокласників у процесі навчання іноземної мови.

Розроблено критерії та показники оцінювання рівня сформованості цифрової компетентності. Проведений педагогічний експеримент довів ефективність упровадження запропонованої методики в освітній процес. Порівняльний аналіз результатів показав суттєве підвищення рівня цифрової компетентності учнів експериментальної групи, тоді як у контрольній групі динаміка змін залишалася мінімальною.

Отримані результати підтверджують, що системне використання цифрових технологій на уроках іноземної мови сприяє підвищенню ефективності навчання, розвитку самостійності, відповідальності, інформаційної безпеки та цифрової етики. Учні демонструють не лише покращення мовних умінь, а й здатність до критичного мислення, самооцінки та свідомого використання цифрових ресурсів.

Ключові слова: цифрова компетентність, цифрова грамотність, іноземна мова, цифрові технології, критичне мислення, інформаційна безпека, старша школа, методика навчання.

Abstracts

Ihuemenov A.O. Developing digital competence in 10th and 11th grade pupils during foreign language lessons.

The qualification paper focuses on the development of digital competence among 10th–11th grade students in general secondary schools during foreign language lessons. The relevance of the research stems from the growing need to prepare students for effective functioning in a digital society, where digital literacy is recognized as one of the key competencies of the 21st century. The ongoing digital transformation of education calls for innovative pedagogical approaches that integrate modern technologies into the learning process.

A detailed review of Ukrainian and international studies highlights the significance of digital literacy and the role of schools in shaping it. The research emphasizes that foreign language lessons, due to their communicative and interactive nature, provide an ideal context for developing digital competence.

The scientific study proposes a technology for developing digital competence in senior school pupils in the process of foreign language learning.

Criteria and indicators for assessing digital competence levels have been developed. The pedagogical experiment confirmed the effectiveness of the methodology: the average competence level of the experimental group increased, while the control group showed minimal change. This demonstrates the positive impact of structured digital integration on students' skills and motivation.

The study concludes that systematic use of digital technologies in foreign language learning enhances not only linguistic proficiency but also students' independence, responsibility, digital ethics, and critical awareness. The findings substantiate that foreign language lessons are a productive environment for developing

digital competence, fostering both language acquisition and essential life skills for the digital era.

Keywords: digital competence, digital literacy, foreign language teaching, educational technologies, critical thinking, information security, high school, methodology.

Зміст

Вступ.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ.....	10
1.1. Сутність поняття цифрової компетентності здобувачів повної загальної середньої освіти.....	10
1.2. Теоретичні підходи до формування цифрової компетентності старшокласників на уроках іноземної мови	25
1.3. Педагогічні умови формування цифрової компетентності учнів 10-11 класів на уроках іноземної мови	35
Висновки до розділу 1.....	44
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ	45
2.1. Технологія формування цифрової компетентності учнів 10-11 класів на уроках іноземної мови	45
2.2. Критерії, показники та рівні сформованості цифрової компетентності учнів 10–11 класів у процесі вивчення іноземної мови	57
2.3. Педагогічний експеримент із формування цифрової компетентності учнів 10-11 класів на уроках іноземної мови	65
Висновки до розділу 2.....	80
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84
ДОДАТКИ	92

Вступ

Сучасне суспільство активно розвивається під впливом процесів цифровізації, які охоплюють усі сфери людської діяльності – від економіки й політики до освіти та культури. Цифрова трансформація освіти визначає нові пріоритети в підготовці здобувачів повної загальної середньої освіти, зокрема формування в них цифрової компетентності як ключової навички XXI століття. Відповідно до Європейської рамки цифрової компетентності для громадян (DigComp), володіння цифровими інструментами, уміння критично працювати з інформацією, дотримання правил електронної безпеки та використання технологій для навчання й комунікації є основою інтеграції особистості в інформаційне суспільство [61].

В останні десятиліття концепції «цифрової грамотності» та «цифрової компетентності» активно обговорюють у наукових колах і політиці провідних країн світу, що підтверджує їхнє стратегічне значення для розвитку освіти [62].

Проте темпи розвитку цифрових технологій істотно перевищують рівень сформованості цифрових умінь і навичок серед молоді. В Україні, як і в багатьох інших країнах, залишається актуальною проблема підвищення цифрової грамотності школярів, які, хоча й активно користуються гаджетами та Інтернетом, не завжди володіють достатніми навичками безпечного, критичного та ефективного користування цифровими ресурсами.

Дослідження зарубіжних й українських науковців (О. Бескорса [1], В. Биков [4], Н. Бібік [5], Л. Гаврілова [11], О. Заблоцька [16], В. Кудлай [27], О. Спірін [44], Л. Чередник [48], К. Стефані [66], А. Мартін [63] та ін.) свідчать про посилення інтересу до теми цифрової компетентності, а також указують на існування цифрового розриву між підлітками та дорослими й між рівнями цифрової компетентності різних груп учнів. Часто спостерігають невідповідність між тим, як учні оцінюють власні цифрові навички, і тим, наскільки реально вони здатні діяти в цифровому середовищі відповідально й безпечно [56, с. 77]. Брак доступу до якісних цифрових ресурсів або методично продуманого навчання

може призводити до низької комп'ютерної грамотності та вразливості до кіберзагроз – кібербулінгу, фішингу, витоку персональних даних чи маніпуляцій інформацією: «Відсутність або обмежений доступ до цифрового середовища призводить до відсутності навичок електронної безпеки та зниження комп'ютерної грамотності. У результаті ці діти наражаються на більш високий ризик кібербулізму, ніж діти з доступом до цифрового середовища та ті, хто має кращі навички електронної безпеки» [69, с. 20].

Оволодіння цифровою компетентністю є одним із визначальних чинників успішного навчання особистості не лише в шкільний період, а й упродовж усього життя. Вона забезпечує подальший професійний розвиток і сприяє продуктивному використанню ІКТ у навчальній діяльності, що набуває особливої значущості в умовах сучасного інформаційного суспільства [6, с. 78].

Особливу роль у формуванні цифрової компетентності відіграють уроки іноземної мови. Сучасні цифрові ресурси створюють широкі можливості для розвитку не лише мовних навичок, а й критичного мислення, колаборації, самостійності та креативності учнів. Інтеграція таких інструментів в освітній процес сприяє підвищенню мотивації, розвитку міжкультурної компетентності та водночас формування елементів цифрової грамотності. Але попри наявність цифрових засобів навчання, питання методично обґрунтованого формування цифрової компетентності старшокласників на уроках іноземної мови досі залишається недостатньо розробленим.

Отже, актуальність теми магістерського дослідження зумовлена потребою оновлення методичних підходів до навчання іноземної мови в умовах цифровізації освіти, а також необхідністю формування в учнів 10–11 класів ключових цифрових навичок, що сприятимуть їхній успішній самореалізації в сучасному світі.

Об'єкт дослідження: процес формування цифрової компетентності учнів 10–11 класів у процесі вивчення іноземної мови.

Предмет дослідження: система роботи з формування цифрової компетентності учнів 10–11 класів школи на уроках іноземної мови.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методичну систему формування цифрової компетентності учнів 10–11 класів на уроках іноземної мови з використанням сучасних цифрових інструментів і технологій.

Для досягнення мети поставлено такі **завдання**:

- 1) з'ясувати сутність поняття цифрової компетентності здобувачів повної загальної середньої освіти;
- 2) визначити педагогічні умови ефективного формування цифрової компетентності учнів 10–11 класів;
- 3) розробити систему роботи для формування цифрової компетентності на уроках іноземної мови із залученням цифрових освітніх ресурсів;
- 4) визначити критерії, показники та рівні сформованості цифрової компетентності учнів;
- 5) провести педагогічний експеримент і проаналізувати результати впровадження розробленої системи роботи.

Практичне значення дослідження полягає у створенні системи роботи з ефективного використання цифрових інструментів у процесі навчання іноземних мов у старшій школі, а також у розробці діагностичних матеріалів для оцінювання рівня сформованості цифрової компетентності учнів.

Методи дослідження. У процесі виконання магістерської роботи було застосовано комплекс взаємопов'язаних методів дослідження, що забезпечили цілісність, системність і достовірність отриманих результатів. **Теоретичні методи:** аналіз, порівняння та узагальнення психолого-педагогічної, методичної та наукової літератури з проблеми формування цифрової компетентності учнів старшої школи; систематизація та класифікація сучасних підходів до використання цифрових технологій в освітньому процесі; аналіз нормативних документів. **Емпіричні методи:** педагогічне спостереження за навчальною діяльністю учнів під час використання цифрових інструментів; анкетування та опитування старшокласників із метою виявлення рівня сформованості цифрової

компетентності; педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої методики; статистична обробка та якісний аналіз отриманих даних.

Джерельною базою дослідження охоплено наукові праці українських і зарубіжних дослідників, а також методичні матеріали з цифрової освіти, документи ЄС, освітні портали й цифрові ресурси, що використовують в навчанні іноземних мов.

Наукова новизна полягає в тому, що розроблено та експериментально перевірено методику формування цифрової компетентності учнів 10–11 класів на уроках іноземної мови з використанням цифрових інструментів та ресурсів; визначено педагогічні умови, що забезпечують ефективне формування цифрових навичок; уточнено критерії, показники й рівні сформованості цифрової компетентності старшокласників; узагальнено результати педагогічного експерименту, які підтверджують позитивний вплив цифрових технологій на якість мовної освіти.

Теоретичне значення розвідки полягає у розвитку науково-методичних засад формування цифрової компетентності в учнів старшої школи та розкритті потенціалу уроків іноземної мови як середовища для розвитку цифрових умінь.

Практичне значення полягає у створенні та впровадженні методичних рекомендацій, системи завдань і вправ, спрямованих на розвиток цифрової компетентності учнів. Результати дослідження можуть бути використані у практиці роботи вчителів іноземних мов закладів загальної середньої освіти, а також у науково-методичній роботі у процесі розроблення освітніх програм, спрямованих на формування цифрових навичок школярів.

Структура роботи. Магістерська робота містить вступ, два розділи з висновками до кожного з них, список використаних джерел (69 джерел, із них 18 – іноземними мовами) і додатки. Загальний обсяг – 94 с., з них основного тексту – 83 с.

Апробація. Результати дослідження апробовано на 5 наукових заходах та висвітлено у 2 тезах.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ

1.1. Сутність поняття цифрової компетентності здобувачів повної загальної середньої освіти

Основною ідеєю Нової української школи є впровадження компетентнісного підходу до навчання та реалізація ключових компетентностей, визначених Законом України «Про освіту» [17] і Державними стандартами початкової та базової середньої освіти. У центрі концепції НУШ лежить саме компетентнісно орієнтований підхід, який поєднується з такими провідними засадами, як дитиноцентризм, педагогіка партнерства, оновлений зміст освіти, а також створення безпечного, інклюзивного й дружнього до дитини освітнього середовища, що сприяє гармонійному розвитку та самореалізації учня [51, с. 248].

Професор В. Ягупов визначає низку ключових характеристик компетентності:

- багатогранність – компетентність має різні форми й типи, що відображають якісний рівень оволодіння людиною певним видом діяльності;
- багатокомпонентність – кожна компетентність складається з кількох складових, які взаємодіють між собою та формують її цілісність;
- багатовимірність – для визначення рівня сформованості компетентності необхідно встановити чіткі критерії оцінювання;
- надпредметність і міждисциплінарність – компетентність є результатом інтеграції знань і вмінь, набутих у межах різних дисциплін, і відображає загальний рівень підготовки фахівця;
- різнофункціональність – вона забезпечує здатність людини виконувати різні функції у процесі професійної чи навчальної діяльності;

– суб'єктивність – компетентність завжди має індивідуальний характер, адже пов'язана з особистими якостями, досвідом, майстерністю та унікальним стилем діяльності конкретної особи [50, с. 216].

Серед багатьох компетентностей, якими повинна володіти сучасна людина, одне з провідних місце займає цифрова. Зокрема, міжнародна освітня спільнота визначає певний набір знань, умінь, навичок, особистісних якостей і ціннісних орієнтирів, які забезпечують сформованість компетентності людини у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Водночас цей перелік не є сталим і постійно уточнюється відповідно до розвитку цифрового суспільства. Саме поняття «ІК-компетентність» залишається предметом наукових дискусій як серед зарубіжних, так і серед українських учених. Аналіз зарубіжних джерел засвідчує, що у світовій педагогічній практиці використовують низку близьких за змістом термінів, які охоплюють різні аспекти володіння ІКТ: цифрова грамотність (*digital literacy, digital fluency*), ІКТ-навички (*ICT skills*), ІКТ-грамотність (*ICT literacy*), ІКТ-компетентність (*ICT competence / competency / competencies*), медіаграмотність (*media literacy*), інформаційна грамотність (*information literacy*) тощо [13, с. 3].

Історія становлення поняття цифрової компетентності нерозривно пов'язана з еволюцією інформаційних технологій. У другій половині ХХ століття, коли з'явилися перші комп'ютери, головну увагу приділяли розвитку технічних знань і навичок користування обчислювальними машинами. З поширенням персональних комп'ютерів у 1980-х роках і появою програмного забезпечення нового типу виникла потреба у формуванні базової комп'ютерної грамотності, що охоплювала вміння працювати з текстовими редакторами, електронними таблицями та базами даних [3].

У добу стрімкої цифровізації суспільства та освіти формування цифрової компетентності старшокласників постає як одне з ключових завдань сучасної української школи. Цифрова компетентність учнів 10–11 класів – це не лише здатність користуватися комп'ютером чи смартфоном, а насамперед вміння ефективно, безпечно й етично застосовувати інформаційно-комунікаційні

технології (ІКТ) для навчання, саморозвитку, громадянської активності та майбутнього професійного зростання.

Системне й повсюдне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі є важливим чинником успішної реалізації освітньої реформи [49], зокрема реформа «Нова українська школа» визначає формування інформаційно-цифрової компетентності як одну з десяти ключових компетентностей, що «передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні. Інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в інтернеті та кібербезпеці. Розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо)» [38, с. 11].

У сучасних умовах війни та інформаційних загроз питання розвитку цифрової компетентності набуває ще більшої ваги, адже воно пов'язане не лише з навчальною ефективністю, а й з інформаційною безпекою держави та стійкістю молоді до дезінформації й кіберризиків.

Під цифровою компетентністю учнів старшої школи розуміють інтегровану здатність особистості впевнено, критично, безпечно й етично використовувати цифрові технології у навчанні, повсякденному житті та майбутній професійній діяльності.

Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, інформаційно-комунікаційна компетентність «передбачає впевнене, критичне і відповідальне використання цифрових технологій для власного розвитку і спілкування; здатність безпечно застосовувати інформаційно-комунікаційні засоби в навчанні та функціонуванні в суспільстві, дотримуючись принципів академічної доброчесності» [41].

Поняття інформаційно-цифрової компетентності охоплює такі складові, як інформаційна та медіаграмотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, вміння працювати з базами даних, навички безпечної поведінки в

Інтернеті й кібербезпеки, а також розуміння етичних аспектів роботи з інформацією (зокрема авторського права та інтелектуальної власності). Сукупність цих знань, умінь і навичок надає педагогам і здобувачам освіти можливість створювати вебдизайн, готувати презентації, користуватися графічними редакторами, ефективно працювати з онлайн-бібліотеками, веббраузерами та програмами, такими як Word [32].

У 2013 році Європейська комісія представила рамковий документ «Основи цифрової компетентності», у якому цифрову компетентність було структуровано за п'ятьма напрямками та 21 окремою компетенцією, що охоплюють, зокрема, й поняття цифрової грамотності [61].

На базі цієї рамки створено універсальний інструмент для моніторингу цифрових навичок – опитувальник DigCompSAT, який нині широко застосовують у різних країнах світу для визначення рівня цифрової компетентності громадян [55].

DigCompSAT дає змогу не лише оцінити загальний рівень цифрової підготовки, а й провести самодіагностику та визначити прогалини у власному профілі цифрових умінь. Модель цифрової грамотності, що лежить в основі цього моніторингу, вирізняється простотою, універсальністю та охоплює п'ять основних компонентів: 1) інформаційна грамотність; 2) комунікації та взаємодія; 3) створення цифрового контенту; 4) безпека; 5) вирішення проблем.

Європейський досвід показує, що інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) мають універсальне застосування в різних сферах життя. Стратегія «Європа 2030» визначає ІКТ як ключовий чинник підтримки громадян і підвищення довіри до цифрового середовища.

Для реалізації цих цілей була створена Європейська модель цифрової компетентності «DigComp» (2016) [58], що визначає п'ять основних сфер цифрової компетентності:

1. Інформаційна грамотність і робота з даними;
2. Комунікація та співпраця;
3. Створення цифрового контенту;

4. Безпека;
5. Розв'язання проблем і етичне використання технологій.

Рис. 1.1. Структура цифрової компетентності DigComp, 2016

Табл. 1.1. Основні компоненти цифрової компетентності відповідно до DigComp

№	Компонента цифрової компетентності	Складові компонент цифрової компетентності
1	Інформація та цифрові дані	Формулювати інформаційні потреби, знаходити та отримувати цифрові дані, інформацію та вміст; судити про актуальність джерела та його змісту; зберігати, управляти та упорядковувати цифрові дані, інформацію та вміст
2	Комунікація і співпраця	Взаємодіяти, спілкуватися, співпрацювати за допомогою цифрових технологій, знаючи

		культурне різноманіття та різноманітність поколінь; брати участь у суспільстві через державні та приватні цифрові послуги та громадянське суспільство; управляти цифровою ідентичністю та репутацією
3	Створення цифрового вмісту	Створювати та редагувати цифровий вміст; вдосконалювати та інтегрувати інформацію, вміст в існуючу сукупність знань; знати застосування авторських прав та ліцензій; знати інструкції для комп'ютерної системи
4	Безпека	Вміти захищати пристрої, вміст, персональні дані та конфіденційність в цифрових середовищах; захищати фізичне та психологічне здоров'я та знати про цифрові технології соціального благополуччя та соціальну інклюзію; розуміти впливу цифрових технологій на навколишнє середовище та їх використання
5	Вирішення проблем	Виявляти потреби і вирішувати концептуальні проблеми і проблемні ситуації у цифрових середовищах; використовувати цифрові інструменти для інноваційних процесів та продуктів; бути в курсі цифрової еволюції

Модель Цифрової компетентності має 5 вимірів:

Вимір 1: Галузі компетентності, визначені як частина цифрової компетентності. Були визначені такі сфери: 1) інформаційна та інформаційна грамотність; 2) комунікація та співпраця; 3) створення цифрового контенту; 4) безпека; 5) вирішення проблем.

Вимір 2: Дескриптори та назви компетентностей, що стосуються кожної сфери.

Було визначено 21 компетенцію.

Вимір 3: Рівні володіння кожною компетенцією. Існує 4 основні рівні (базовий, середній, просунутий та високоспеціалізований) та їх розподіл.

Кожен рівень являє собою крок вперед у набутті громадянами компетенції відповідно до її когнітивної складності, складності завдань, з якими вони можуть впоратися, та їхньої самостійності у виконанні завдання.

Вимір 4: Знання, навички та ставлення, що застосовуються до кожної компетенції.

Вимір 5: Приклади використання щодо застосування компетенції для різних цілей. Були надані сценарії для двох сфер використання: зайнятість та навчання [67].

За моделлю DigCompUA [43], цифрова компетентність охоплює низку ключових компонентів:

– інформаційна компетентність – уміння знаходити, аналізувати, оцінювати та використовувати інформацію з різних джерел;

– комунікативна компетентність – навички ефективної онлайн-взаємодії, співпраці в цифровому середовищі, дотримання етичних норм комунікації;

– технічна компетентність – володіння цифровими пристроями, програмним забезпеченням, базовими навичками програмування, роботи з хмарними сервісами;

– медіа- та споживча компетентність – критичне сприйняття цифрового контенту, здатність розрізнати достовірну та маніпулятивну інформацію, усвідомлене використання цифрових продуктів і сервісів;

– безпекова компетентність – знання правил кібербезпеки, захисту персональних даних, уміння реагувати на кіберзагрози, уникати фішингу та онлайн-шахрайства.

Отже, цифрову грамотність визнають фундаментальною навичкою громадянина цифрового суспільства, необхідною для успішної реалізації

людиною різних соціальних ролей, основою ефективного навчання, гарантією хорошого працевлаштування після закінчення навчання в школі [64].

Цифрова компетентність сприяє успішному навчанню: учні легше отримують доступом до інформації у міру того, як зростає обсяг баз даних цифрових сховищ, але це спрощує доступ проти роботою з традиційними, паперовими ресурсами навчання.

Формування цифрової компетентності здобувачів освіти в умовах трансформації сучасного освітнього середовища базується на концептуальних засадах компетентнісного, діяльнісного, системного та інноваційного підходів. Вони забезпечують узгодженість цілей, змісту, засобів і результатів освітньої діяльності.

Методологічну основу для розроблення змістового компонента цифрової компетентності в українській освіті становить Європейська рамка цифрової компетентності для громадян – DigComp 2.2, адаптована до національного контексту в межах ініціатив Міністерства освіти і науки України та проєктів ЄС, спрямованих на підтримку цифровізації освіти [68].

О. Кочеткова у структурі цифрової компетентності учнів виділила чотири взаємопов'язані компоненти: знання, уміння й навички, мотивацію та відповідальність. Кожен із них реалізується у різних видах діяльності в цифровому середовищі. Відповідно, виокремлено чотири основні типи цифрової компетентності:

– Інформаційна та медіакомпетентність – це сукупність знань, умінь, мотивацій і відповідального ставлення до пошуку, аналізу, структурування, збереження та критичного оцінювання цифрової інформації, а також до створення власних інформаційних продуктів із використанням текстових, візуальних, аудіо- та відеоресурсів.

– Комунікативна компетентність – здатність ефективно та етично взаємодіяти в цифровому просторі (через електронну пошту, чати, блоги, форуми, соціальні мережі тощо), що передбачає відповідне знання, уміння, мотивацію та відповідальність.

– Технічна компетентність – уміння безпечно та результативно користуватися технічними пристроями й програмним забезпеченням, опанувати комп'ютерні мережі, хмарні сервіси та інші цифрові інструменти для розв'язання різних навчальних і практичних завдань.

– Споживча компетентність – здатність застосовувати цифрові технології й інтернет-ресурси для вирішення щоденних життєвих ситуацій і задоволення особистих, освітніх чи побутових потреб, ґрунтуючись на знаннях, уміннях, мотивації та відповідальності користувача [26, с. 88].

У дослідженні А. Петрової та Ю. Казанцева представлено структуру цифрової компетентності учнів, що охоплює такі складові:

- цифрова грамотність;
- уміння безпечно користуватися цифровими ресурсами;
- здатність створювати навчальний контент;
- комунікативна відкритість у цифровому середовищі [39].

Р. Грушко вважає, що у процесі формування цифрової компетентності в учнів старших класів очікується досягнення високих результатів навчання. Зокрема, учень або учениця:

– уміє знаходити, аналізувати, перетворювати, узагальнювати й систематизувати дані, а також критично оцінювати інформацію для вирішення реальних життєвих ситуацій;

– створює різноманітні інформаційні продукти та програмні рішення для ефективного розв'язання завдань і творчого самовираження – як індивідуально, так і в команді, із застосуванням цифрових технологій або без них;

– свідомо користується інформаційно-комунікаційними технологіями та цифровими інструментами для пошуку інформації, спілкування й співпраці, виступаючи як творець і/або споживач цифрового контенту, а також здатний самостійно опанувати нові технології;

– розуміє вплив використання інформаційних технологій на себе, суспільство та довкілля, дотримується етичних, правових і культурних норм у сфері інформаційної взаємодії [14, с. 112].

С. Кашуба запропонував модель формування цифрової компетентності учнів, яка спирається на системний, діяльнісний, компетентнісний та інноваційний підходи, що відіграють провідну роль у трансформації сучасного освітнього середовища в умовах цифровізації. Необхідність створення такої моделі, на його думку, зумовлена потребою забезпечити якісну цифрову соціалізацію школярів, підготувати їх до життя та професійної самореалізації у високотехнологічному суспільстві знань. У структурі моделі поєднано положення Європейської рамки цифрової компетентності для громадян (DigComp 2.2) та професійної цифрової рамки для педагогів (DigCompEdu), адаптованих до національного освітнього контексту. Також враховано стратегічні орієнтири Державного стандарту базової середньої освіти (2020), який визначає цифрову компетентність як одну з ключових наскрізних, а також положення Концепції розвитку цифрових компетентностей до 2025 року, затвердженої Кабінетом Міністрів України [23].

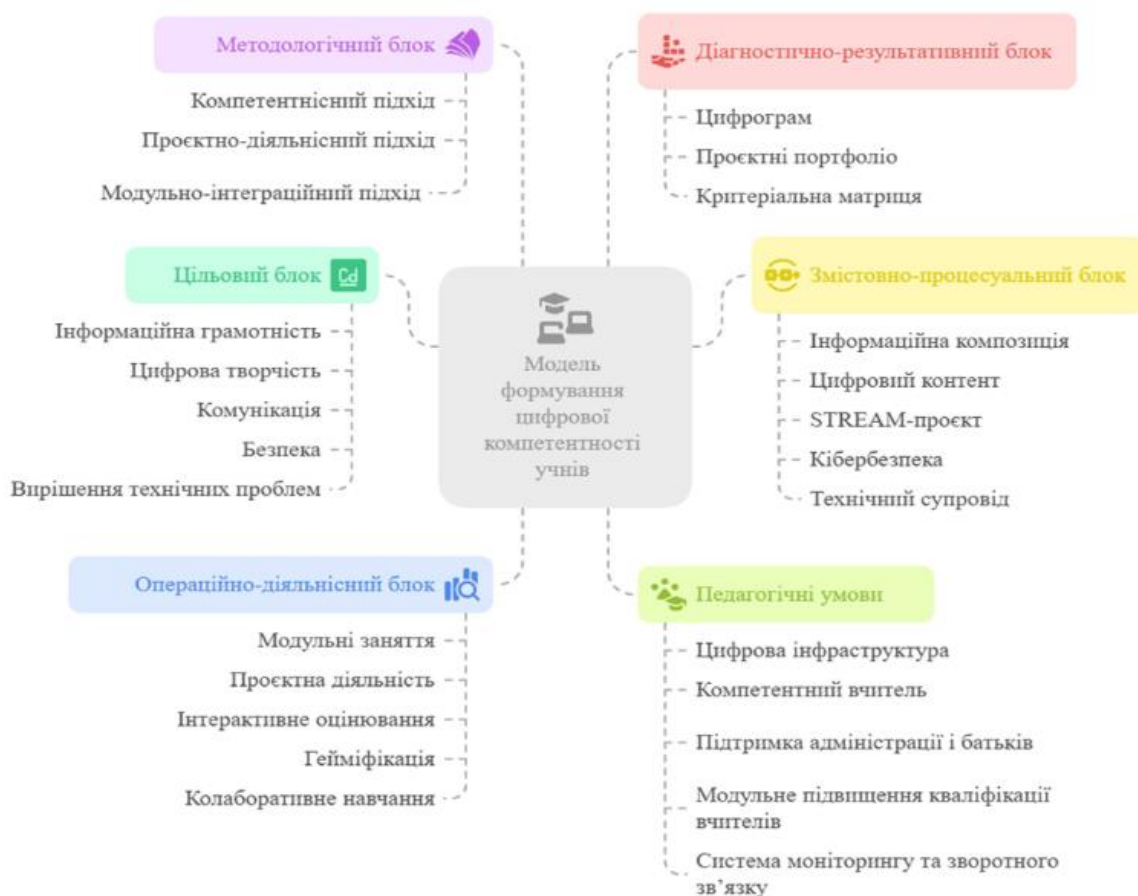

Рис. 1.2. Модель формування цифрової компетентності учнів у контексті сучасних освітніх інновацій (за С. Кашубою).

Н. Бобро запропонувала модель цифрової компетентності студентів (яку, ймовірно, можна й адаптувати до учнівського середовища), що охоплює три взаємопов'язані компоненти: теоретичний, діяльнісний та оцінювальний. Теоретичний компонент виконує системоутворювальну функцію, оскільки на його основі формуються та узгоджуються інші елементи моделі. Діяльнісний компонент охоплює форми, методи та інструменти, що забезпечують процес формування й розвитку цифрових компетентностей здобувачів освіти. Оцінювальний компонент відображає очікувані результати навчання та способи визначення рівня сформованості цифрових компетентностей. Застосування такого комплексного підходу до побудови моделі цифрових компетентностей забезпечує їй низку важливих властивостей – неадитивність, емерджентність, безперервність розвитку, багатовимірність, синергійність та адаптивність, що в сукупності підвищують її ефективність і гнучкість у сучасному освітньому середовищі [52, с. 48].

У сучасному інформаційному суспільстві інформаційно-цифрова компетентність посідає провідне місце, оскільки забезпечує людині можливість ефективно функціонувати, навчатися та розвиватися в цифровому середовищі. Її значущість проявляється у кількох ключових вимірах:

- Доступ до інформації. Розвинені цифрові навички відкривають перед людиною можливість швидко орієнтуватися у величезному потоці даних, що надходять з різних джерел мережі Інтернет. Цифрово грамотна особистість здатна самостійно знаходити потрібну інформацію, критично її оцінювати та застосовувати для прийняття обґрунтованих рішень.

- Цифрова комунікація. Інформаційно-цифрова компетентність передбачає вміння ефективно взаємодіяти в онлайн-просторі за допомогою електронної пошти, соціальних мереж, месенджерів чи відеоплатформ. Це сприяє налагодженню комунікації на відстані, підтриманню зв'язку з друзями, колегами, родиною та розширює межі соціальної взаємодії.

- Освіта та саморозвиток. Завдяки цифровим технологіям навчання стає безперервним і доступним у будь-якому місці та в будь-який час. Онлайн-курси, навчальні платформи, вебінари та електронні бібліотеки створюють умови для особистісного зростання, професійного вдосконалення й самоосвіти протягом життя.

- Креативність і новаторство. Цифрово компетентні люди здатні творчо використовувати сучасні технології для розробки нових продуктів, послуг та ідей. Це стимулює розвиток підприємливості, інноваційного мислення та формування економіки знань.

- Громадянська свідомість. Інформаційно-цифрові вміння сприяють активній участі людини в суспільному житті, дозволяють швидко реагувати на соціальні виклики, долучатися до громадських ініціатив і брати участь у публічних дискусіях, що формує відповідальну громадянську позицію.

- Професійна мобільність. У добу технологічних змін цифрова компетентність є необхідною умовою успішної кар'єри. Вона допомагає фахівцям адаптуватися до нових вимог ринку праці, ефективно використовувати цифрові інструменти у професійній діяльності й знаходити нові можливості для кар'єрного зростання [15].

Формування цифрової компетентності учнів, насамперед старшокласників, повинно, на нашу думку, проходити шляхом розвитку цифрових навичок XXI століття [60, с. 94 – 95]:

Табл. 1.2. Цифрові навички XXI століття

Група цифрових навичок	Зміст та характеристика
Інформаційні цифрові навички	Уміння шукати, оцінювати й впорядковувати цифрову інформацію. Людина повинна вміти користуватися пошуковими системами, перевіряти достовірність, актуальність і корисність даних, а також ефективно

	керувати файлами, документами та електронною поштою.
Комунікаційні цифрові навички	Здатність ефективно передавати інформацію в інтернеті, добирати відповідні форми представлення даних для конкретної аудиторії. Важливими є вміння виразно формулювати думки, будувати професійні та міжособистісні зв'язки онлайн, а також використовувати соціальні платформи для досягнення спільних цілей.
Навички цифрової співпраці	Уміння працювати в команді онлайн – поважно, злагоджено та з розподілом ролей. Ці навички передбачають взаємодію людей із різних галузей і регіонів через цифрові сервіси, обмін знаннями та досвідом для досягнення спільного результату.
Цифрові навички критичного мислення	Здатність аналізувати, оцінювати й робити обґрунтовані висновки щодо інформації та комунікації в цифровому середовищі. Передбачає вміння розпізнавати фейки, неактуальні або маніпулятивні дані, мислити незалежно й формувати власну аргументовану позицію.
Творчі цифрові навички	Використання цифрових інструментів для створення нового контенту,

	генерування ідей та інноваційних підходів. Особи мають уміти застосовувати онлайн-платформи для креативного вирішення завдань і розробки нових рішень у своїй професійній діяльності.
Цифрові навички розв'язання проблем	Уміння застосовувати цифрові технології для аналізу ситуацій, пошуку варіантів рішень і вибору оптимального з них. Важливими є гнучкість мислення, ефективність у використанні онлайн-інструментів і здатність приймати практичні, продумані рішення.

Загалом цифрова компетентність як набір знань та умінь, які необхідні для безпечного та ефективного використання цифрових технологій та ресурсів інтернету, містить, крім ключових компонентів, виділених у DigCompUA, ще й цифрове споживання й цифрову безпеку.

Учні 10–11 класів належать до покоління Z, яке виросло у цифровому середовищі. Вони активно використовують соціальні мережі, мобільні додатки, відеоплатформи, мають високий рівень технічної грамотності, проте часто демонструють низьку критичність мислення та слабе розуміння інформаційних ризиків. Тому завдання школи полягає не лише у вдосконаленні технічних навичок, а насамперед у вихованні інформаційної культури, розвитку цифрової етики, формуванні свідомого ставлення до цифрового контенту.

Цифрова компетентність має формуватися системно, через усі предмети навчального плану, а не лише під час вивчення інформатики. Наприклад:

- на уроках історії – через аналіз історичних джерел у цифрових архівах;
- на українській мові – через роботу з електронними текстами та перевірку достовірності інформації;

- на математиці чи фізиці – через використання онлайн-симуляцій, графічних калькуляторів, електронних таблиць;

- на громадянській освіті – через проекти, спрямовані на розвиток медіаграмотності.

Значення формування цифрової компетентності у процесі вивчення іноземної мови важко переоцінити, адже цей процес може відбуватися одночасно на кількох рівнях:

- лінгвістичному – під час роботи з електронними словниками, енциклопедіями та тезаурусами;

- соціокультурному – завдяки використанню онлайн-програм і різноманітних інтернет-ресурсів;

- комунікативному – через застосування мультимедійних технологій, які сприяють розвитку навичок спілкування іноземною мовою.

Усі вищезгадані рівні є невід’ємними складовими комунікативної компетентності, оволодіння якою становить основну мету навчання іноземної мови у закладах загальної середньої освіти. Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у цьому процесі відкриває перед учнями не лише нові можливості для спілкування та здобуття інформації, а й сприяє розвитку вмінь ефективно її опрацьовувати.

Урок іноземної мови в сучасній школі виступає не лише інструментом засвоєння лексико-граматичних структур чи комунікативних навичок, а й платформою для розвитку цифрової компетентності. З огляду на це змінюється не лише форма, а й функція уроку – від передавання знань до створення середовища активного пізнання, взаємодії та цифрової творчості.

На думку В. Калініна та Л. Калініної, застосування ІКТ дає змогу істотно підвищити результативність навчання іноземної мови завдяки оптимальному дозуванню й доступності навчального матеріалу, зменшенню впливу чинників, що відволікають, забезпеченню швидкого зворотного зв’язку між учителем, джерелом інформації та учнями. Крім того, ІКТ допомагають адаптувати темп і обсяг навчання до індивідуальних можливостей школярів, урахувати їхні

пізнавальні стилі та здібності, а також ефективно поєднувати індивідуальну, парну та групову форми роботи [18, с. 86].

Крім того, ретельно дібрана навчальна інформація у поєднанні з використанням ІКТ сприяє не лише ефективному засвоєнню іноземної мови, а й глибшому ознайомленню з культурою країни, мову якої вивчають. Такий підхід допомагає учням краще розуміти моделі вербальної та невербальної комунікативної поведінки, властиві носіям мови, їхні традиції, звичаї та соціальні норми. Одночасно це сприяє вихованню в українських школярів поваги до культурного різноманіття, толерантності, а також формує усвідомлене й глибоке розуміння власної національної культури [42, с. 114].

Дослідження, проведені програмою розвитку ООН серед українських школярів, свідчать, що понад 80% старшокласників користуються інтернетом щоденно [45], причому значна частина проводить у мережі понад 3 години на день [40]. Більшість використовує цифрові ресурси для спілкування та розваг, тоді як навчальний потенціал мережі реалізується недостатньо. Близько половини учнів навчаються користуватися ІКТ самостійно – методом «проб і помилок», без системного педагогічного супроводу. Це свідчить про необхідність впровадження педагогічних стратегій, спрямованих на усвідомлене й безпечне використання цифрових технологій.

1.2. Теоретичні підходи до формування цифрової компетентності старшокласників на уроках іноземної мови

Формування цифрової компетентності учнів 10–11 класів – це комплексний процес, що охоплює освітню, виховну та соціальну складові. Його успішна реалізація в українських школах можлива за умови:

- оновлення змісту шкільних програм з урахуванням цифрових тенденцій;
- підвищення кваліфікації педагогів у сфері цифрової грамотності;
- створення безпечного, інклюзивного й технологічно забезпеченого освітнього середовища;

– активної співпраці між школою, родиною та громадою у вихованні цифрової культури.

За Р. Грушко [14, с. 111], для розвитку цифрової компетентності необхідно цілеспрямовано організовувати освітню діяльність учнів, дотримуючись певних принципів:

1. Формування навичок пошуку, оцінювання та збереження інформації.

Учні повинні вміти знаходити потрібну інформацію в Інтернеті, критично оцінювати її достовірність і законність, а також ефективно зберігати дані для подальшого використання. Це є базовою навичкою роботи з цифровими технологіями.

2. Розвиток уміння комунікувати в цифровому середовищі.

Опанування цифрових пристроїв має супроводжуватися навчанням правильного онлайн-спілкування. Учні повинні розуміти правила цифрового етикету, вміти безпечно ділитися інформацією про себе та ефективно взаємодіяти у мережевих спільнотах. У сучасному світі, де значна частина комунікації здійснюється онлайн, це надзвичайно важлива навичка.

3. Навчання створенню та поширенню власного цифрового контенту.

Учнів потрібно заохочувати до творчої самореалізації у цифровому середовищі: створення текстів, презентацій, відео, графіки чи інших матеріалів. Це сприяє розвитку креативності, медіаграмотності та формуванню активної позиції в інформаційному просторі.

4. Формування усвідомленого ставлення до безпеки в Інтернеті.

Школярі мають знати про ризики, пов'язані з використанням цифрових технологій, і вміти захищати свої персональні дані. Усвідомлення правил кібербезпеки допомагає уникати небезпек, таких як шахрайство чи витік особистої інформації.

5. Розвиток уміння вирішувати технічні проблеми.

Учнів необхідно навчати основних способів розв'язання типових технічних збоїв – від зависань комп'ютера до видалення шкідливого програмного забезпечення. Такі навички формують самостійність і впевненість у роботі з технологіями.

б. Сприяння безперервному цифровому розвитку.

Цифрова компетентність – це не одноразово здобутий набір умінь, а процес постійного вдосконалення. І педагоги, і учні мають слідкувати за новими тенденціями у сфері технологій, розвиваючи свої навички протягом усього життя.

Розвинена цифрова компетентність підвищує ефективність навчання: учні стають більш мотивованими, не бояться помилок, швидше засвоюють матеріал і вчать працювати з інформацією змістовно й усвідомлено.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури свідчить про наявність суперечностей між недостатнім рівнем сформованості цифрової компетентності (як у педагогів, так і в учнів) та об'єктивною потребою суспільства у випускниках, здатних критично мислити, ефективно використовувати цифрові ресурси й комунікувати в глобальному інформаційному середовищі. Ці суперечності можуть бути подолані лише за умови системного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у процес навчання іноземних мов.

Формування цифрової компетентності старшокласників спирається на кілька наукових підходів:

- компетентнісний підхід – спрямований на розвиток здатності учня діяти в реальних цифрових ситуаціях, а не лише відтворювати знання;
- діяльнісний підхід – наголошує на активному залученні учнів у навчально-практичну діяльність з використанням ІКТ;
- особистісно орієнтований підхід – враховує індивідуальні інтереси, рівень підготовки та цифровий досвід кожного учня;
- інтеграційний підхід – передбачає поєднання цифрових технологій з іншими освітніми компетентностями, формування міжпредметних зв'язків.

В. Калінін та Л. Калініна здійснили порівняльну характеристику навчання іноземної мови з використанням цифрових інформаційних технологій та традиційних форм навчання [18, с. 87]. За їхніми дослідженнями, навчання іноземної мови за допомогою ІКТ характеризується такими рисами:

– Підвищення мотивації до вивчення іноземної мови завдяки використанню сучасних цифрових засобів навчання, добре знайомих учням покоління «цифрових носіїв».

– Розширення принципу наочності в освітньому процесі через демонстрацію на екрані комп'ютера текстів, ілюстрацій, відеоматеріалів та інтерактивних ресурсів, що сприяють глибшому засвоєнню матеріалу.

– Постійне оновлення змісту навчання завдяки доступу до нових інформаційних джерел, що забезпечує актуальність і різноманітність навчального контенту.

– Збільшення часу для індивідуального спілкування кожного учня з навчальним матеріалом через використання різних режимів роботи та цифрових носіїв інформації.

– Можливість індивідуальної корекції мовних помилок, зокрема вдосконалення вимови, уточнення значень слів та граматичних структур за допомогою електронних словників, енциклопедій і тренажерів.

– Розширення загального та мовного світогляду учнів шляхом роботи з доступними інтернет-ресурсами, онлайн-платформами, навчальними додатками й інтерактивними програмами.

– Формування дослідницьких і пошукових умінь, необхідних для самостійного пізнання, самовдосконалення та розвитку критичного мислення.

– Забезпечення індивідуалізації навчання – можливість працювати у власному темпі відповідно до індивідуальних особливостей учня як у класі, так і під час дистанційної або домашньої роботи.

– Розвиток навичок самоконтролю та взаємного оцінювання, що підвищує відповідальність і свідомість у процесі вивчення іноземної мови.

– Залучення учнів до інтерактивних форм контролю, зокрема виконання комп'ютерних тестів і завдань із використанням аудіо- чи текстових ключів, що робить процес перевірки знань цікавим і мотивувальним.

Натомість за традиційного навчання іноземної мови маємо таке:

– Зниження мотивації учнів через використання добре знайомих друкованих матеріалів, які не викликають зацікавлення та не стимулюють пізнавальну активність.

– Брак мультимедійного супроводу – друковані підручники часто не мають необхідних аудіо- та відеоматеріалів, що ускладнює формування слухових і комунікативних навичок.

– Обмежений обсяг навчальної інформації у підручниках, зумовлений санітарними нормами, призводить до використання застарілих і малозмістовних текстів, які не відповідають сучасним потребам учнів.

– Нестача часу для практики спілкування – у межах 45-хвилинного уроку важко забезпечити достатню кількість мовленнєвої діяльності для всіх учнів.

– Ускладнення індивідуальної корекції – учитель здебільшого зосереджується на типовій для всіх помилці, не маючи змоги приділити увагу особистим труднощам кожного учня.

– Обмежене формування лінгвістичного кругозору – знайомство з культурою, мовними особливостями та країнознавчим контекстом зазвичай відбувається лише в межах теми уроку та визначеного часу предмету.

– Перенесення розвитку мовних умінь у позаурочний час – поглиблене навчання часто здійснюється лише в рамках гуртків, клубів чи шкільних МАН.

– Єдиний темп роботи для всього класу – навчання відбувається за одним сценарієм, який координує вчитель, без урахування індивідуальних потреб і темпу кожного учня.

– Переважання контролю з боку вчителя – самоконтроль обмежується використанням друкованих текстів, що знижує зацікавлення учнів у самостійному оцінюванні власних досягнень.

Узагальнюючи результати порівняння, проведеного В. Калініним та Л. Калініною, можна зробити висновки, що сучасне навчання іноземних мов із використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) істотно переважає традиційні підходи завдяки своїй гнучкості, інтерактивності та орієнтації на особистість учня. Цифрові технології забезпечують більш

динамічний, різноманітний і мотивувальний освітній процес, у якому учні мають змогу не лише сприймати інформацію, а й активно взаємодіяти з нею, здійснювати пошук, аналіз та оцінювання мовного матеріалу. Завдяки мультимедійним засобам розширюються можливості для наочного, емоційно привабливого подання матеріалу, що сприяє кращому запам'ятовуванню та розумінню. Постійний доступ до актуальних онлайн-ресурсів дозволяє підтримувати зміст навчання у відповідності до сучасних комунікативних потреб. Крім того, ІКТ сприяють індивідуалізації освітнього процесу, надаючи учням змогу працювати у власному темпі, отримувати миттєвий зворотний зв'язок і здійснювати самоконтроль.

Натомість традиційне навчання іноземної мови, яке базується переважно на друкованих підручниках та фронтальній роботі вчителя, виявляє низку обмежень: воно менш гнучке, передбачає пасивну роль учня, обмежує час реального мовленнєвого спілкування та не завжди враховує індивідуальні потреби. Відсутність сучасних аудіо- й відеоматеріалів, одноманітність друкованих текстів та жорстке дотримання часових рамок знижують мотивацію та ефективність навчання.

Таким чином, упровадження цифрових технологій у процес навчання іноземних мов підвищує його результативність, сприяє розвитку комунікативної компетентності, самостійності та критичного мислення учнів. Традиційна система хоча й зберігає свою структурну основу, потребує оновлення та інтеграції сучасних ІКТ-засобів, щоб відповідати викликам часу та інтересам «цифрового покоління».

Формування цифрової компетентності у старшокласників є важливим компонентом сучасної мовної освіти. У процесі навчання іноземних мов використання цифрових технологій не лише підвищує мотивацію учнів, а й сприяє розвитку їхнього критичного мислення. Учні вчаться самостійно шукати, аналізувати та оцінювати інформацію іноземними мовами, визначати її джерела, достовірність і культурний контекст. Це допомагає формувати навички

осмисленого сприйняття інформації, що є надзвичайно актуальним у добу цифрового перевантаження.

Застосування інтерактивних платформ, онлайн-словників, освітніх застосунків, віртуальних симуляцій та комунікаційних сервісів робить освітній процес більш динамічним і наближеним до реального життя. Учні можуть брати участь у міжнародних проєктах, спілкуватися з ровесниками з інших країн, створювати мультимедійні презентації, подкасти чи відеоінтерв'ю, розвиваючи не лише мовну, а й медійну грамотність.

Особливої уваги заслуговує аспект цифрової безпеки та етики онлайн-спілкування. Старшокласники повинні усвідомлювати можливі ризики, пов'язані з поширенням особистих даних, авторським правом і культурною толерантністю у цифровому середовищі. Розуміння правил поведінки в Інтернеті та відповідальне ставлення до інформації сприяють формуванню зрілої громадянської позиції [30].

Таким чином, розвиток цифрової компетентності у процесі навчання іноземної мови не лише підвищує ефективність освітнього процесу, а й готує учнів до життя в глобалізованому світі, де успіх залежить від уміння критично мислити, ефективно комунікувати й адаптуватися до швидких технологічних змін. Освітні програми мають бути спрямовані на поєднання мовної, комунікативної та цифрової грамотності, адже саме їхній синтез формує сучасну конкурентоспроможну особистість.

Результати спостережень і практичних досліджень доводять, що використання цифрових технологій на уроках іноземної мови сприяє:

- підвищенню мотивації та навчальної активності учнів завдяки залученню мультимедійних і інтерактивних ресурсів;
- розвитку комунікативної компетентності через реальне мовленнєве спілкування у цифровому середовищі (онлайн-форуми, чати, відеоконференції);
- формуванню інформаційної культури – уміння критично оцінювати інформацію, користуватися електронними словниками, платформами, освітніми додатками;

- стимулюванню дослідницької діяльності учнів через виконання проєктів, пошук автентичних джерел, участь у міжнародних онлайн-програмах;
- забезпеченню індивідуалізації навчання, коли кожен старшокласник має змогу працювати у власному темпі, обирати зручні формати сприйняття матеріалу й отримувати миттєвий зворотний зв'язок.

Психолого-педагогічні особливості старшокласників зумовлюють високий потенціал для формування ключових компетентностей XXI століття. Цей віковий період характеризується зростанням самостійності, розвитком рефлексивного мислення, логічної пам'яті, здатністю до узагальнення, аналізу, порівняння та синтезу інформації. Старшокласники демонструють активне прагнення до пізнавальної самодіяльності, тобто бажання не лише отримувати знання, а й самостійно їх здобувати, осмислювати й застосовувати в нових контекстах. Такі психічні й когнітивні якості створюють сприятливі умови для розвитку так званих «умінь XXI століття», відомих у сучасній методичній літературі як «4C-skills» – *critical thinking* (критичне мислення), *communication* (комунікація), *creativity* (креативність) та *collaboration* (співпраця) [2, с. 32]. Ці вміння формують основу для ефективного навчання в умовах цифрового освітнього середовища, де знання перестають бути статичним продуктом і стають результатом динамічної взаємодії між учнем, учителем і цифровими ресурсами.

Критичне мислення дозволяє учням свідомо оцінювати достовірність інформації, аналізувати її джерела, робити логічні висновки, що є надзвичайно важливим в епоху інформаційного надлишку. Комунікативні навички сприяють налагодженню ефективної взаємодії як у реальному, так і у віртуальному просторі – через спільні проєкти, дискусії, використання онлайн-платформ для обміну думками. Креативність стимулює пошук оригінальних рішень, розвиток мовленнєвої гнучкості та здатності виражати себе засобами іноземної мови. Співпраця формує вміння працювати в команді, ділитися ідеями, домовлятися й брати на себе відповідальність за спільний результат.

Оволодіння зазначеними вміннями безпосередньо пов'язане з розвитком цифрової компетентності, оскільки цифрові технології є не лише інструментом, а й середовищем реалізації цих умінь. Використання онлайн-ресурсів, інтерактивних платформ, електронних словників, мультимедійних презентацій і віртуальних комунікацій створює ситуації, у яких учні вчаться застосовувати 4С-компетентності на практиці.

Крім того, на етапі старшої, а згодом і профільної школи формується професійне й особистісне самовизначення, що зумовлює усвідомлене ставлення до навчання та власного майбутнього. Старшокласники починають розуміти, що володіння іноземною мовою сьогодні нерозривно пов'язане з умінням ефективно користуватися цифровими технологіями, орієнтуватися в інформаційному просторі та комунікувати у глобальному середовищі. Через це розвиток 4С-умінь у процесі навчання іноземної мови сприяє не лише підвищенню навчальної мотивації, а й підготовці учнів до життя в умовах цифрового суспільства. Оволодіння інформаційно-цифровою компетентністю стає чинником успішної адаптації старшокласників до освітнього середовища вищої школи, сприяє їхній соціалізації, професійному самовизначенню та конкурентоспроможності на сучасному ринку праці.

Для формування цифрової компетентності як ключового освітнього результату необхідно створити інтерактивне освітнє середовище. Його сутність полягає у тому, що учні активно залучають власний досвід під час розв'язання проблемних завдань, маючи можливість вільно мислити та приймати рішення. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні є однією з провідних і стабільних тенденцій розвитку сучасної освіти. Поєднання цих підходів забезпечує безпосередню взаємодію здобувачів освіти з навчальним середовищем та стимулює їхню інтелектуальну активність [26, с. 88].

Сучасний розвиток засобів і технологій навчання, що ґрунтується на процесі інформатизації освіти, відкриває широкі можливості для використання цифрового інтерактивного середовища в освітньому процесі. Це середовище сприяє:

- ефективній візуалізації навчального матеріалу;
- доступу до великого обсягу інформації, поданої в інтерактивному мультимедійному форматі;
- індивідуалізації та диференціації освітнього процесу;
- спостереженню за розвитком об'єктів, побудові алгоритмів дій і демонстрації послідовності операцій за допомогою комп'ютерних презентацій;
- моделюванню різноманітних процесів, явищ та об'єктів;
- створенню й використанню баз даних для навчальних цілей;
- організації тренувань і самостійної підготовки здобувачів освіти;
- підвищенню мотивації до навчання через ігрові та мультимедійні інструменти;
- розвитку різних типів мислення, зокрема наочно-образного;
- формуванню культури навчальної діяльності;
- раціональному використанню навчального часу [59].

Отже, інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у навчання іноземної мови не лише модернізує методику викладання, а й забезпечує умови для розвитку цифрової компетентності як однієї із ключових компетентностей XXI століття. Вона формує в учнів здатність до самонавчання, критичного мислення, співпраці в цифровому середовищі, сприяє становленню активної, соціально відповідальної особистості, здатної ефективно діяти у світі глобальних комунікацій.

Раціональне поєднання традиційних педагогічних прийомів із цифровими технологіями створює інтерактивне, мотивувальне й емоційно комфортне освітнє середовище, у якому учень виступає не об'єктом, а суб'єктом навчання. Саме це поєднання є запорукою формування високого рівня цифрової компетентності старшокласників, яка проявляється не лише у вмінні користуватися технологіями, а й у здатності застосовувати їх для розв'язання комунікативних, культурних та освітніх завдань.

1.3. Педагогічні умови формування цифрової компетентності учнів 10-11 класів на уроках іноземної мови

Аналіз сучасної освітньої практики свідчить, що традиційні підходи, форми, методи й засоби навчання вже не здатні уповні забезпечити досягнення необхідних результатів у підготовці компетентного й конкурентоспроможного здобувача освіти. В умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства одним із провідних чинників ефективності освітнього процесу стає впровадження інноваційних технологій, які відкривають перед людиною практично необмежені можливості здобуття, обробки, зберігання й передання інформації. Саме тому питання формування цифрової компетентності учнів у сучасному освітньому середовищі є надзвичайно актуальним і становить важливу наукову та практичну проблему.

Формування ключових компетентностей, зокрема цифрової, можливе лише за наявності певних організаційно-педагогічних умов, які сприяють розвитку особистості, активізують внутрішню мотивацію до пізнання та забезпечують залучення учнів старших класів до навчально-дослідницької діяльності.

У педагогічній науці поняття «педагогічні умови» трактують по-різному. Частина дослідників визначає їх як результат цілеспрямованого добору й поєднання змістових, методичних і організаційних елементів освітнього процесу, спрямованих на досягнення певних дидактичних цілей. Інші вчені розглядають педагогічні умови як сукупність дій і заходів, що підвищують ефективність педагогічної діяльності [31].

У психологічній науці поняття «умова» зазвичай розглядають у контексті психічного розвитку особистості й трактують як сукупність внутрішніх та зовнішніх чинників, що визначають його характер, темпи, динаміку та результати. Йдеться про ті фактори, які можуть як прискорювати, так і сповільнювати процес розвитку, впливаючи на його спрямованість і якісні зміни. У ширшому розумінні в психології «умова» трактують як систему взаємопов'язаних явищ зовнішнього й внутрішнього середовища, що потенційно

впливають на формування певного психічного процесу або властивості, при цьому їхній вплив опосередковується активністю самої особистості чи соціальної групи [46].

У межах дослідження під педагогічними умовами формування цифрової компетентності розуміємо сукупність необхідних і достатніх організаційно-педагогічних заходів, що створюють найбільш сприятливе середовище для розвитку в учнів умінь і навичок ефективного використання цифрових технологій.

Особливості таких умов полягають у такому:

- цифровізація освітнього процесу, що передбачає системне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у всі етапи навчання, що забезпечує індивідуалізацію освітнього процесу, розвиток самостійності та критичного мислення;

- активне використання інформаційних ресурсів, що вимагає залучення учнів до різних форм роботи з інформацією – від традиційних друкованих матеріалів до цифрових баз даних, освітніх платформ і мультимедійних ресурсів;

- використання сучасних форм педагогічної взаємодії: забезпечення комунікації між учасниками освітнього процесу за допомогою онлайн-платформ, спільних цифрових середовищ, соціальних сервісів і систем управління навчанням (LMS);

- індивідуалізація навчання, або орієнтація на особистісні потреби, інтереси та рівень цифрової підготовки кожного учня;

- розвиток рефлексивних умінь, тобто формування здатності аналізувати власну діяльність у цифровому середовищі, оцінювати ефективність застосованих технологій і шукати шляхи вдосконалення.

При цьому і учнів повинні бути сформовані такі уміння й навички:

- володіння навичками роботи з різними джерелами інформації: книгами, навчальними посібниками, довідниками, атласами, картами, визначниками, енциклопедіями, каталогами, словниками, Інтернетом;

- самостійне здійснення пошуку, вилучення, систематизації, аналізу та необхідної для вирішення навчальних завдань інформації, організації, перетворення, збереження та передачі її орієнтування в інформаційних потоках, вміння виділяти в них головне та необхідне;

- вміння свідомо сприймати інформацію, яка надходить різними каналами зв'язку;

- навички використання інформаційних пристроїв: комп'ютера, телевізора, смартфона, планшета тощо;

- застосування для вирішення навчальних завдань цифрових і телекомунікаційних технологій: аудіо та відеозапис, електронну пошту, Інтернет.

Педагогічні умови, що впливають на фізичний, моральний, психічний розвиток людини, можуть проявлятися як сукупність природних, соціальних, зовнішніх і внутрішніх факторів.

Доцільним є також уточнення поняття «формування» в контексті дослідження змін особистісних якостей учнів. Для цього розглянемо близькі за змістом поняття – «становлення», «формування» та «розвиток». Як зазначає О. Кокун, відмінність між ними полягає у спрямованості рушійних сил цих процесів: формування визначається передусім зовнішнім впливом, тоді як становлення зумовлене внутрішніми змінами особистості. З позицій особистісно орієнтованого підходу формування передбачає взаємодію зовнішніх педагогічних впливів та внутрішньої активності учня, що стимулює розвиток його особистісного потенціалу [24].

Становлення є процесом виникнення або утворення певного явища під дією внутрішніх чинників. Натомість поняття «розвиток» у науковій літературі розглядають як закономірний процес кількісних і якісних змін, перехід від простішого до складнішого, від нижчого до вищого рівня, тобто як еволюція, вдосконалення, зростання й поступальний рух [8; 25].

Враховуючи сутність зазначених понять, використання терміна «формування» у нашому дослідженні є найбільш обґрунтованим. Це

пояснюється тим, що учні старших класів уже мають певний базовий рівень цифрової компетентності, набутий у попередніх етапах навчання, а отже, подальша освітня діяльність має бути спрямована саме на її вдосконалення та поглиблення.

Отже, під формуванням цифрової компетентності у цьому дослідженні розуміємо цілеспрямований педагогічний процес підвищення рівня володіння цифровими технологіями в умовах сприятливого освітнього середовища школи. Цей процес базується на застосуванні педагогічних стратегій, що сприяють рефлексії, самооцінці результатів цифрової діяльності та усвідомленому вдосконаленню цифрових навичок.

Таким чином, сучасна педагогічна наука дедалі більше зосереджується на понятті «цифрова компетентність». Більшість досліджень присвячено саме її формуванню, тоді як питання розвитку цифрової компетентності висвітлюється недостатньо. Попри те, що в освітніх стандартах зазначається необхідність формування цифрової культури, етики та безпеки в межах освітніх організацій, конкретні умови й простір, у якому має відбуватися цей процес, залишаються не визначеними. Це зумовлює потребу в подальшому науковому осмисленні та уточненні педагогічних умов формування цифрової компетентності учнів старшої школи, зокрема на занятті іноземної мови.

Виходячи з вищезазначеного, з метою визначення першої педагогічної умови формування цифрової компетентності було проаналізовано проблему мотивації навчальної діяльності, що розглядається як процес спонукання учнів до активного засвоєння знань і досягнення навчальних цілей. Саме мотивація виступає рушійною силою освітнього процесу.

Внутрішня (інтринсивна) мотивація пов'язана із самим змістом навчання, інтересом до пізнання, прагненням до особистісного розвитку, отриманням знань, майбутньою професією тощо. Зовнішня (екстринсивна) мотивація і собі зумовлена соціальними факторами – необхідністю вступу до закладу вищої освіти, впливом оточення, суспільним статусом або очікуваннями з боку батьків і вчителів.

Розвиток цифрової компетентності учнів супроводжується формуванням внутрішньої потреби в опануванні цифрових технологій, прагненням шукати, аналізувати й використовувати інформацію в навчальній і дослідницькій діяльності. Отже, мотиваційно-ціннісний компонент є базовим елементом цифрової компетентності, а мотивація – її пусковим механізмом.

Підвищити мотивацію учнів можна через гейміфікацію (створення системи балів, бейджів), конкурсні завдання, участь у міжнародних онлайн-проектах або вебінарах з ровесниками з інших країн, що також допоможе відчутти впевненість у власних можливостях і розвивати навички ефективної цифрової взаємодії.

Важливим складником цього процесу виступає також рефлексивна діяльність, що ґрунтується на самоаналізі, осмисленні власних дій, оцінці результатів і корекції власної навчальної поведінки. У працях багатьох психологів рефлексію розглядають як здатність особистості усвідомлювати та переосмислювати свої дії, способи мислення і результати діяльності. Вона дає змогу виділяти суттєві елементи досвіду, аналізувати їх і формувати нові стратегії поведінки [7].

Спираючись на концепцію поетапного формування розумових дій, можна визначити основні етапи розвитку цифрової компетентності учнів:

Мотиваційний етап – формування інтересу до цифрових технологій, подолання страху перед їх використанням, усвідомлення важливості цифрової грамотності для навчальної та професійної діяльності.

Орієнтаційний етап – ознайомлення з теоретичними засадами й практичними можливостями цифрових інструментів.

Практичний етап – самостійна робота учнів з цифровими програмами та ресурсами під керівництвом учителя, набуття первинних умінь і навичок.

Етап зовнішніх дій – перехід від роботи за зразком до самостійного використання технологій у навчальних ситуаціях.

Етап внутрішніх дій – оволодіння цифровими інструментами на рівні автоматизованих навичок, використання їх на основі власного досвіду.

Рефлексивний етап – усвідомлення власного рівня цифрової компетентності, здатність оцінювати ефективність своєї діяльності, здійснювати вибір оптимальних технологій залежно від завдань.

У межах цього дослідження рефлексивну діяльність розглядаємо як засіб формування позитивної мотивації до розвитку цифрової компетентності. Отже, *першою педагогічною умовою її формування є створення позитивної навчальної мотивації учнів через організацію рефлексивної діяльності, спрямованої на усвідомлення власного рівня володіння цифровими навичками.*

Розвиток цифрової компетентності відбувається в межах цілісного освітнього простору школи, який має бути технологічно насиченим, мультимедійним, інтерактивним, відкритим і динамічним – таким, що постійно оновлюється й стимулює активну пізнавальну діяльність учнів.

Отже, *другою педагогічною умовою формування цифрової компетентності старшокласників визначається збагачення змісту навчання в умовах доброзичливого освітнього середовища школи, яке сприяє активному розвитку цифрових умінь і навичок учнів.* Розширення та оновлення змістового наповнення освітнього процесу передбачає включення цифрових ресурсів, інтерактивних навчальних матеріалів, віртуальних лабораторій, електронних платформ і проєктної діяльності, проблемно-орієнтованого навчання із застосуванням цифрових платформ, що стимулюють пізнавальну активність старшокласників і формують у них готовність до ефективного використання цифрових технологій у навчанні.

Зокрема, проблемно-орієнтоване навчання (Problem-Based Learning, PBL) спрямоване на активну участь учнів у вирішенні комунікативних, культурологічних або соціально значущих завдань іноземною мовою із залученням цифрових інструментів.

Такі освітні платформи, як Google Classroom, Microsoft Teams, Moodle, платформи для підтримки освітнього процесу й створення інтерактивних завдань LearningApps, Wordwall, Kahoot! створюють гнучке цифрове середовище для

навчання, у якому учні набувають не лише мовних, а й інформаційно-комунікаційних, аналітичних і командних навичок.

Наприклад, під час роботи над проєктом у межах теми “Mass media” учні можуть:

- шукати автентичну інформацію англійською мовою;
- обговорювати її у форумах або чатах Classroom;
- створювати інфографіку в Canva;
- презентувати результати на Padlet або Miro.

Такі дії не лише розвивають мовну компетентність, а й сприяють засвоєнню основ цифрової етики, безпечної поведінки в інтернеті, співпраці в онлайн-середовищі.

Використання проблемних ситуацій (наприклад, дискусії «Чи замінить штучний інтелект учителя?» або «Як цифрові медіа впливають на культуру спілкування?») стимулює критичне мислення, навички аргументації, аналізу джерел та створення цифрових продуктів іноземною мовою.

Проєктна діяльність є однією з найефективніших форм формування цифрової компетентності. Вона дозволяє поєднати іноземну мову з дослідженнями, творчістю та командною співпрацею.

При цьому Етапи реалізації цифрових проєктів включають:

Постановку завдання. Учні визначають тему (наприклад, “My School”, “Ukrainian Culture” тощо).

1. Планування. За допомогою Trello, Asana або Google Sheets розподіляються ролі, створюється план роботи.

2. Реалізацію. Використовуються сервіси Canva, Genially, Powtoon, Miro для створення мультимедійного контенту англійською мовою.

3. Презентацію результатів. Учні демонструють свої продукти через Google Meet, Zoom, Microsoft Teams або у форматі онлайн-виставки.

4. Рефлексію. Проводиться обговорення через Padlet або інтерактивні опитування.

Такі проєкти сприяють розвитку творчого мислення, інформаційної грамотності, командної взаємодії, а також навичок самопрезентації англійською мовою.

Переходячи до обґрунтування третьої педагогічної умови, зазначимо, що процес формування цифрової компетентності старшокласників має виразний діяльнісний характер і найбільш ефективно реалізується в умовах змішаного навчання. Саме поєднання традиційних і цифрових форм організації навчання дає змогу забезпечити гнучкість, індивідуалізацію освітнього процесу та можливість практичного застосування цифрових інструментів у реальних навчальних ситуаціях.

Отже, третьою педагогічною умовою формування цифрової компетентності старшокласників є активне залучення учнів до навчально-пізнавальної діяльності із використанням технологій змішаного навчання, що забезпечує підвищення рівня їх цифрової компетентності у взаємодії з педагогами в комфортному, підтримувальному освітньому середовищі.

Узагальнюючи результати теоретичного аналізу, можна визначити такі **педагогічні умови ефективного формування цифрової компетентності старшокласників на заняттях іноземної мови:**

- створення позитивної мотивації до опанування цифрових технологій шляхом організації рефлексивної діяльності щодо власного рівня цифрової підготовки;
- збагачення змісту навчання цифровими ресурсами в межах відкритого та доброзичливого шкільного середовища;
- залучення старшокласників до активної діяльності з розвитку цифрової компетентності в умовах технології змішаного навчання.

Табл. 1.3. Педагогічні умови ефективного формування цифрової компетентності старшокласників на заняттях іноземної мови

№	Педагогічна умова	Характеристика змісту умови
---	-------------------	-----------------------------

1	Створення позитивної мотивації до опанування цифрових технологій шляхом організації рефлексивної діяльності щодо власного рівня цифрової підготовки	Передбачає формування внутрішньої зацікавленості старшокласників у використанні цифрових інструментів через самооцінку, усвідомлення власного рівня цифрової компетентності та рефлексію результатів навчальної діяльності.
2	Збагачення змісту навчання цифровими ресурсами в межах відкритого та доброзичливого шкільного середовища	Орієнтується на впровадження цифрових матеріалів, інтерактивних завдань, онлайн-платформ, мультимедійних ресурсів, що забезпечують ефективне опанування іноземної мови та розвиток цифрових навичок.
3	Залучення старшокласників до активної діяльності з розвитку цифрової компетентності в умовах технології змішаного навчання	Реалізується через поєднання традиційних і цифрових форм навчання, інтеграцію онлайн- і офлайн-занять, самостійну роботу учнів у цифровому середовищі для вдосконалення практичних умінь.

Таким чином, результати теоретичного обґрунтування дозволяють розглядати формування цифрової компетентності старшокласників як цілеспрямований педагогічний процес, що розгортається у сприятливому освітньому просторі школи, забезпечуючи умови для розвитку творчості, критичного мислення та ефективного використання цифрових технологій в освітній діяльності.

Реалізація цих умов сприяє не лише формуванню мовної й комунікативної компетентності, а й вихованню грамотного, творчого й відповідального користувача, здатного ефективно навчатися, спілкуватися та працювати в цифровому світі.

Висновки до розділу 1

На основі аналізу теоретичних аспектів формування цифрової компетентності учнів 10–11 класів можна зробити низку важливих висновків.

Передусім, цифрову компетентність старшокласників розглядають як багатовимірне утворення, що інтегрує технічні, інформаційні, комунікативні, когнітивні та етичні складові. Вона виявляється у здатності учнів ефективно використовувати цифрові технології під час навчання, самоосвіти, комунікації та вирішення навчальних і життєвих завдань.

Еволюція поняття цифрової компетентності відображає поступовий перехід від елементарного володіння комп'ютерними навичками до більш складного комплексу умінь – інформаційної грамотності, критичного мислення, безпечного користування цифровими ресурсами та творчого застосування технологій у різних видах діяльності.

У процесі дослідження визначено, що формування цифрової компетентності учнів 10–11 класів під час вивчення іноземної мови потребує створення відповідних педагогічних умов, які забезпечують ефективність цього процесу. До них належать: 1) створення позитивної мотивації до опанування цифрових технологій шляхом організації рефлексивної діяльності щодо власного рівня цифрової підготовки; 2) збагачення змісту навчання цифровими ресурсами в межах відкритої та доброзичливої шкільної середовища; 3) залучення старшокласників до активної діяльності з розвитку цифрової компетентності в умовах технології змішаного навчання.

Таким чином, формування цифрової компетентності учнів старшої школи є цілеспрямованим педагогічним процесом, що базується на активному використанні цифрових технологій, розвитку рефлексивної діяльності та створенні мотиваційно насиченого освітнього простору.

Реалізація зазначених теоретичних положень у практиці шкільної освіти дозволить підготувати випускників, здатних ефективно навчатися, комунікувати й працювати в умовах сучасного цифрового суспільства.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ

2.1. Технологія формування цифрової компетентності учнів 10-11 класів на уроках іноземної мови

Аналіз підручників з іноземної (англійської мови) для учнів 10 [9; 20; 22; 29; 33; 36] і 11 [10; 19; 21; 28; 34; 37] класів засвідчує, що лише окремі з них мають електронні матеріали (додаткові вправи [9], вправи із аудіосупроводом [21; 22; 28]; інтерактивні додатки [10; 28]), які почасти впливатимуть на формування цифрових навичок старшокласників. Водночас відповідно до навчальної програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 10 – 11 класів у старшокласників мають бути сформовані такі цифрові уміння:

- вивчати іноземну мову з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж;
- створювати інформаційні об'єкти іноземними мовами;
- спілкуватися іноземною мовою з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ);
- застосовувати ІКТ для пошуку, обробки, аналізу та підготовки інформації відповідно до поставлених завдань.

А також учні мають набути такого ставлення, як готовність дотримуватись авторських прав та мережевого етикету [35].

З метою ефективного формування цифрової компетентності учнів 10–11 класів у процесі вивчення іноземної мови було створено комплекс вправ, що базується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій і спрямований на розвиток умінь застосовувати цифрові ресурси під час опанування мови. Зокрема, учні навчалися використовувати спеціальні освітні програми, мовні онлайн-платформи, ігрові та комунікаційні сервіси для вдосконалення лексичних і граматичних навичок. Вони вчилися створювати

власні цифрові продукти іноземною мовою – тексти, презентації, мультимедійні проєкти, блоги чи відеоматеріали.

Важливою складовою є формування навичок ефективного онлайн-спілкування іноземною мовою, участі у віртуальних дискусіях, форумах чи міжнародних освітніх проєктах. Учні опанували принципи пошуку, відбору, аналізу та критичної оцінки інформації з відкритих джерел для виконання навчальних завдань, а також набували умінь грамотно структурувати й презентувати отримані дані. Окрему увагу приділено дотриманню авторських прав, академічної доброчесності та правил мережевого етикету, що формує у старшокласників відповідальне ставлення до цифрової взаємодії.

Під час розроблення комплексу особливу увагу було приділено індивідуальним інтересам старшокласників і їхньому прагненню до самопізнання. Ми прагнули створити умови, у яких учні могли б не лише вдосконалювати мовні навички, а й розкривати власний творчий потенціал, застосовуючи цифрові ресурси – онлайн-додатки, інтерактивні платформи та мультимедійні інструменти. Такі засоби не лише урізноманітнюють освітній процес, а й стимулюють самостійне мислення, ініціативність і креативність.

Такий підхід перетворює урок іноземної мови на простір інтегрованого навчання, де цифрова компетентність стає не лише засобом, а й результатом освітнього процесу.

Вправи на вивчення іноземної мови з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж:

Завдання 1. Vocabulary in Action. Перейти на платформу Quizlet або Wordwall, створити власну інтерактивну вправу (наприклад, «Match the word – definition» чи «Flashcards»). Обрати 10–15 лексичних одиниць за темою «Jobs and Skills».

Після виконання вправи учні повинні обмінятися посиланнями з однокласниками, перевірити знання один одного.

Режим роботи: індивідуальний / парний.

Мета – розширити словниковий запас за темою «My future profession».

Завдання 2. Grammar Hunt. Використати платформу LearningApps або Kahoot! для створення короткої вікторини з 8 – 10 запитаннями. Знайти реальні приклади з фільмів або пісень англійською мовою, де використано умовні речення. Додайте фрагменти у гру.

Після завершення завдання необхідно презентувати свою вікторину класу, пояснити вибір прикладів.

Режим роботи: груповий.

Мета – закріпити вживання Conditionals (I, II, III).

Завдання 3. Chat & Learn. Створити в Padlet або Microsoft Teams тематичний чат «My Dream Career». Кожен учасник має написати коротке повідомлення (5 – 6 речень) про професію, яку мріє опанувати, і задати два запитання іншим.

Необхідно давати відповіді англійською на питання однокласників, використовуючи коректний мовленнєвий етикет.

Режим роботи: груповий / асинхронний онлайн.

Мета – розвиток навичок комунікації англійською у цифровому середовищі.

Завдання 4. Digital Storytelling. Використати застосунок Canva, StoryJumper або Google Slides для створення короткої мультимедійної історії (до 6 слайдів) на тему «A Day That Changed My Life». Додати текст, ілюстрації, емодзі чи короткі відео.

Після виконання завдання необхідно завантажити роботу у спільний Google Drive та презентувати її англійською мовою на уроці.

Режим роботи: індивідуальний.

Мета – вдосконалення письма та креативності.

Завдання 5. Online Debate. На платформі Mentimeter або Jamboard розділіться на дві групи. Обговорити питання «Is technology making our lives better?». Кожна група створює візуальну карту аргументів (mind map) англійською мовою.

Під час обговорення необхідно дотримуватися правил цифрового етикету – не перебивати, використовувати коректні вислови.

Режим роботи: груповий.

Мета – розвиток критичного мислення та аргументації.

Завдання 6. Podcast Project. Використати платформу Vocaroo або Spotify for Podcasters для запису короткого подкасту (2–3 хв) англійською на тему «Family Traditions in My Country».

Необхідно опублікувати подкаст у спільному класному блозі, прослухати записи однокласників, залишити англомовні коментарі.

Режим роботи: індивідуальний / парний.

Мета – розвиток усного мовлення й аудіювання.

Завдання 7. Language Game Challenge. Використати Wordwall або Baamboozle для створення мінігри на повторення Tenses Review або Reported Speech. Під час уроку учні проходять гру на смартфонах, змагаючись за найкращий результат.

Режим роботи: макрогруповий.

Мета – повторити граматику в ігровій формі.

Вправи на створення інформаційних об'єктів іноземними мовами:

Завдання 1. My Digital Blog. Створити власний блог на платформі WordPress, Blogger або Canva Docs на тему «My Future Career» чи «My Way to Success».

Кожен учень публікує один короткий текст (150–180 слів), додає зображення або посилання на відео. У коментарях здобувачі освіти залишають відгуки англійською про пости однокласників, дотримуючись правил мережевого етикету.

Режим роботи: індивідуальний / парний.

Мета – розвиток письмових навичок і цифрової творчості.

Завдання 2. Digital Poster Project. За допомогою Canva або Adobe Express необхідно розвробити цифровий плакат на тему «Environmental Problems and Solutions».

У постері має бути короткий текст англійською (до 100 слів), гасло, 3–4 ілюстрації та заклик до дії (Call to Action).

Найкращі роботи можна презентувати на шкільній онлайн-виставці або в соціальних мережах школи.

Режим роботи: груповий.

Мета – створення мультимедійного контенту з використанням ІКТ.

Завдання 3. Multimedia Story. Використовуючи StoryJumper, Powtoon або Google Slides, необхідно створити коротку історію (A story about friendship or challenge) з ілюстраціями, текстом і озвученням.

По завершенні проєкту його необхідно завантажити у спільний Google Drive та переглянути роботи однокласників.

Режим роботи: індивідуальний.

Мета – формування вмінь створювати цифрові оповідання англійською мовою.

Завдання 4. Video Message to the Future. Учні мають записати коротке відео (до 2 хвилин) англійською на тему «My Message to Myself in 10 Years» або «How Technology Changes Our Lives».

Для запису використовують Flipgrid, Vocaroo або смартфон. Відео публікують на спільній онлайн-дошці Padlet.

Учні переглядають відео однокласників і пишуть короткий коментар англійською (2–3 речення).

Режим роботи: індивідуальний.

Мета – розвиток усного мовлення й уміння презентувати себе.

Завдання 5. Online Magazine. Клас ділять на редакційні групи (редактори, дизайнери, журналісти). За допомогою Canva, Google Sites або Genially учні створюють онлайн-журнал англійською мовою «Teens and Technology». Кожна

група відповідає за певний розділ: новини, інтерв'ю, цікаві факти, опитування.
Результат: Публікація шкільного електронного журналу.

Режим роботи: груповий.

Мета – розвивати командну взаємодію та навички створення цифрового контенту.

Завдання 6. Podcast “Voice of Our Class”. Учні створюють аудіоподкаст англійською (2–3 хвилини) за допомогою Anchor, Soundtrap або Audacity. Тематика: «School Life in the Digital Era», «How to Stay Safe Online». Додатково можна дати завдання створити короткий опис подкасту та обкладинку у Canva.

Режим роботи: парний / груповий.

Мета – розвиток аудіювання та навичок говоріння.

Завдання 7. Interactive Presentation. Створити презентацію в Prezi, Google Slides або Genially на тему «My Ideal City» або «The Future of Education». Учні додають інтерактивні елементи (відео, гіперпосилання, голосовий супровід) та презентують її англійською мовою перед класом.

Режим роботи: індивідуальний / груповий.

Мета – удосконалення навичок усного мовлення, презентації та роботи з цифровими інструментами.

Вправи на формування уміння спілкуватися іноземною мовою з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ)

Завдання 1. Virtual Discussion Forum. Учитель створює дискусію на платформі Padlet, Google Classroom або Edmodo на тему «Are Social Media Good or Bad for Teenagers?». Учні пишуть короткий коментар (60–80 слів), висловлюючи свою позицію, а потім відповідають на 2–3 думки однокласників, дотримуючись правил онлайн-етикету.

Режим роботи: індивідуальний / асинхронний онлайн.

Мета – розвивати вміння аргументовано висловлювати думку англійською мовою у цифровому форматі.

Завдання 2. *International Pen Pal Exchange.* Учні беруть участь у шкільному партнерстві або міжнародному проєкті (наприклад, eTwinning, PenPal Schools). Вони пишуть електронні листи або короткі повідомлення іноземним ровесникам про шкільне життя, традиції, улюблені предмети. Додатково наприкінці проєкту учні створюють спільну онлайн-презентацію «What We've Learned from Each Other».

Режим роботи: парний / міжнародний.

Мета – розвиток міжкультурної комунікації англійською мовою.

Завдання 3. *Debate Club Online.* Використовуючи Zoom, Microsoft Teams, Google Meet або Discord, клас організовує дебати англійською на тему «Technology Makes Us More Connected» або «Artificial Intelligence in Education: Pros and Cons».

Учні готують аргументи, використовують онлайн-презентації або графічні схеми (Canva, Genially), після чого відбувається обговорення.

Режим роботи: груповий / синхронний онлайн.

Мета – формування навичок дискусії, активного слухання та поважного ставлення до думки інших.

Завдання 4. *Collaborative Blog.* Створити блог класу в Blogger або WordPress під назвою «Voices of Our Class».

Учні об'єднуються в мікрогрупи, кожна з яких відповідає за певну рубрику: «Education», «Entertainment», «Travel», «Environment».

Вони публікують статті, рецензії або короткі есе англійською, а інші учні залишають коментарі з порадами чи відгуками.

Режим роботи: груповий / асинхронний онлайн.

Мета – розвивати навички письмового спілкування та співпраці у цифровому середовищі.

Завдання 5. *Global Discussion Pad.* Учитель створює спільну віртуальну дошку у Padlet або Miro разом із партнерським класом із іншої країни. Тема: «Sustainable Lifestyle for the Future». Учні англійською мовою додають свої ідеї,

зображення, короткі відео або коментарі. Під кінець обговорення обидва класи обирають найкращі пропозиції та створюють спільну інфографіку в Canva.

Режим роботи: міжнародний / командний.

Мета – розвиток уміння висловлювати думки в інтерактивному цифровому просторі.

Завдання 6. *Online Interview.* Учні в парах готують запитання англійською на тему «Digital Life and Real Communication» та проводять відеоінтерв'ю через Zoom або Google Meet.

Результати оформлюють у вигляді короткого відеофрагмента або статті для шкільного вебсайту.

Режим роботи: парний / синхронний онлайн.

Мета – розвиток навичок усного спілкування, підготовки та проведення інтерв'ю англійською мовою.

Завдання 7. *Virtual Cultural Fair.* Кожна група учнів готує віртуальну виставку у Genially або Google Sites про культуру певної англійської країни (традиції, свята, кухня). На завершення клас проводить відеоконференцію, під час якої учні презентують свої проекти англійською мовою

Режим роботи: груповий / синхронний.

Мета – розширення світогляду та міжкультурна комунікація через цифрові платформи.

Вправи на застосування ІКТ для пошуку, обробки, аналізу та підготовки інформації відповідно до поставлених завдань:

Завдання 1. *Smart Search Challenge.* Учням пропонують тему «Environmental Problems in My Country». Вони мають знайти 3 англійські джерела (статті, блоги, новини), порівняти їх зміст та визначити, які з них є найнадійнішими.

Учні заповнюють таблицю з такими колонками: Source – Author – Date – Main Idea – Reliability (1–5).

Режим роботи: індивідуальний. Інструменти: Google, Bing, DuckDuckGo, Google Sheets.

Мета – навчити учнів ефективно шукати англomовну інформацію в інтернеті, використовуючи ключові слова та фільтри пошуку.

Завдання 2. *Fact or Fake?* Учням подають 3 короткі новини англійською мовою (дві правдиві, одна – фейкова). За допомогою Google Fact Check, Snopes, Reuters Fact Check або BBC Verify визначити, яка новина є неправдивою. Після цього учні пояснюють, як вони це з'ясували, і формулюють поради «How to Identify Fake News Online».

Режим роботи: парний / груповий.

Мета – розвивати критичне мислення та навички перевірки достовірності інформації.

Завдання 3. *Digital Detective.* Учні отримують завдання створити короткий інформаційний репортаж англійською мовою на тему «How Technology Changes Education». Для цього вони повинні знайти дані (цитати, факти, статистику) з принаймні трьох різних онлайн-ресурсів, перевірити авторство і рік публікації, потім створити короткий текст (150–200 слів) і оформити його у вигляді інфографіки у Canva або Venngage.

Режим роботи: груповий.

Мета – навчити аналізувати джерела та структурувати інформацію для виконання навчального завдання.

Завдання 4. *Reliable Sources Ranking.* Учитель пропонує перелік вебсайтів (наприклад: Wikipedia, National Geographic, The Guardian, Medium, YouTube blogs).

Учні повинні проаналізувати кожне джерело за такими критеріями:

- авторитетність;
- актуальність;
- об'єктивність;
- стиль викладу;
- мета ресурсу.

Результати подають у вигляді онлайн-рейтингу (1–5 зірок) або мініпрезентації у Google Slides.

Режим роботи: груповий / класна дискусія.

Мета – навчити учнів критично оцінювати інтернет-джерела.

Завдання 5. *Data Presentation Project.* Учні обирають тему (наприклад: «Youth and Social Media Habits»), збирають статистичні дані з англomовних сайтів (Statista, Pew Research Center, BBC Learning), узагальнюють результати в таблиці та створюють графік або діаграму у Google Charts, Canva, Infogram. Потім вони презентують результати класу англійською мовою, пояснюючи, які висновки зробили.

Режим роботи: груповий / проєктний.

Мета – формування навичок структурування та візуального подання зібраної інформації.

Завдання 6. *Compare and Conclude.* Учні отримують два короткі тексти або відео англійською мовою на тему «Climate Change Solutions». Вони мають скласти порівняльну таблицю Similarities – Differences – Conclusion і коротко (усно чи письмово) підсумувати, який підхід є ефективнішим. Інструменти: Google Docs, Jamboard.

Режим роботи: парний.

Мета – формувати вміння аналізувати інформацію з різних джерел і робити висновки.

Завдання 7. *Create an Info Poster.* Після дослідження певної проблеми (наприклад, «The Impact of the Internet on Teenagers»), учні створюють цифровий постер англійською у Canva, Genially або PosterMyWall, де узагальнюють знайдену інформацію (факти, поради, цитати). Постери розміщують на класній онлайн-дошці Padlet, де однокласники можуть залишати коментарі та запитання.

Режим роботи: індивідуальний / груповий.

Мета – навчити грамотно структурувати та презентувати результати інформаційного пошуку.

Завдання для формування цифрової відповідальності, поваги до інтелектуальної власності, етичної культури онлайн-спілкування:

Завдання 1. Digital Etiquette Quiz. Учням необхідно пройти інтерактивний тест, створений у Google Forms, Quizizz або Kahoot!, із запитаннями на зразок:

- What should you do if someone posts offensive comments in a group chat?
- Is it acceptable to copy an image from the Internet without crediting the author?
- What’s the right way to write an email to a teacher?

Після тесту учні обговорюють правильні відповіді, формують власний «Code of Digital Etiquette» англійською мовою та оформлюють його у вигляді мініпостера в Canva.

Режим роботи: індивідуальний / груповий.

Мета – ознайомити учнів із нормами поведінки в онлайн-комунікації та навчити їх розпізнавати етичні й неетичні дії в цифровому середовищі.

Завдання 2. Be an Honest Author . Учні отримують короткий англійськомовний текст (наприклад, з BBC Learning або National Geographic) і мають створити власне мініесе «My Vision of the Future World», використовуючи ідеї з тексту. Завдання – перефразувати, зробити посилання на джерело (e.g. According to BBC News (2023), ...) і додати короткий список літератури (References). Учитель пояснює різницю між «copying» і «paraphrasing». Інструменти: Google Docs (з функцією коментарів і відстеження змін).

Режим роботи: індивідуальний.

Мета – навчити правильно цитувати джерела й уникати плагіату.

Завдання 3. Comment Smartly. На освітній платформі (наприклад, Padlet, Google Classroom) учні публікують короткі повідомлення на тему «Social Media: Pros and Cons». Інші учасники повинні залишити два коментарі, дотримуючись правил поваги, аргументованості та позитивного тону (наприклад: I agree with your point about..., I see your perspective, but I think...). Після цього учні обговорюють, які коментарі були конструктивними, а які – ні.

Режим роботи: груповий / онлайн-дискусія.

Мета – розвивати навички толерантного спілкування в онлайн-дискусіях.

Завдання 4. Detect Plagiarism. Учитель пропонує два тексти учнівських есе англійською мовою, одне з яких містить плагіат (скопійовані фрагменти без посилань). Учні мають знайти ці частини, пояснити, чому це порушення академічної доброчесності, і переписати фрагмент, дотримуючись правил перефразування.

Інструменти: Grammarly, QuillBot, Google Docs.

Режим роботи: парний / груповий.

Мета – навчити розпізнавати та уникати академічної нечесності.:

Завдання 5. Creative Commons Hunt. Учні мають підготувати мультимедійну презентацію «My Dream City» англійською мовою, використовуючи зображення, музику та відео лише з відкритих джерел (наприклад, Pixabay, Pexels, Unsplash, Free Music Archive). Вони повинні вказати автора кожного використаного елемента (e.g. Photo by John Smith on Unsplash). Після презентації учні обговорюють, чому повага до авторського права є важливою.

Режим роботи: індивідуальний / парний.

Мета – навчити користуватися матеріалами з відкритими ліцензіями (Creative Commons).

Завдання 6. Online Behavior Role-Play. Учні в ролях розігрують типові ситуації онлайн-комунікації:

- A classmate posts your photo without permission;
- You disagree with a classmate's opinion on social media;
- Someone shares false information in a school chat.

Вони повинні обговорити, як правильно діяти в кожному випадку, і сформулювати «Golden Rules for Online Communication» англійською мовою.

Режим роботи: груповий / рольова гра.

Мета – формувати етичну поведінку в мережевих взаємодіях.

Завдання 7. Digital Citizenship Poster. Учні створюють у Canva або Genially постер на тему «How to Be a Responsible Digital Citizen». Вони мають включити 5 правил (наприклад: Respect copyrights, Check facts before

sharing, Be polite online, Protect your privacy тощо) та короткі приклади ситуацій. Готові постери розміщуються у віртуальній галереї Padlet.

Режим роботи: груповий / проектний.

Мета – інтегрувати знання про авторські права, академічну доброчесність і мережевий етикет.

Використання сучасних цифрових технологій і застосування різнотипних вправ на уроках іноземної мови має формувати в учнів цілісну цифрову компетентність, а також дасть змогу створити інноваційне, динамічне та різноманітне навчально-інформаційне середовище. Це не лише підвищить якість оволодіння іноземною мовою, а й розвине в учнів уміння здійснювати автономне навчання – самостійно шукати, добирати та критично опрацьовувати потрібну інформацію з різних цифрових джерел.

Залучення ІКТ під час вивчення іноземної мови підсилює мотивацію, викликає відчуття зацікавленості, упевненості у власних силах і розуміння своєї ролі у сучасному інформаційному просторі. Таким чином, використання цифрових інструментів на уроках іноземної мови сприяє не лише більш ефективному засвоєнню знань, але й поступовому формуванню в учнів готовності до навчання впродовж життя та використовувати цифрові ресурси й інструменти.

2.2. Критерії, показники та рівні сформованості цифрової компетентності учнів 10–11 класів у процесі вивчення іноземної мови

Опанування цифрової компетентності є однією з найважливіших умов повноцінного розвитку людини в епоху інформаційного суспільства. Ця компетентність поєднує широкий спектр знань, умінь і навичок, що дозволяють не лише користуватися цифровими технологіями, а й розуміти їхню суть, принципи функціонування та вплив на різні сфери життя. Володіння цифровими інструментами стає запорукою успішної самореалізації,

конкурентоспроможності на ринку праці, активної участі в суспільному житті та безпечного існування у цифровому середовищі.

У ХХІ столітті, коли цифровізація охопила практично всі аспекти людської діяльності – від освіти, науки та економіки до культури, медицини й управління, – цифрова компетентність набуває статусу життєво необхідної. Вона допомагає людині швидко адаптуватися до технологічних змін, критично оцінювати інформацію, розв’язувати проблеми за допомогою цифрових інструментів і дотримуватися етичних норм у віртуальному просторі.

Описуючи цифрову компетентність учня 10–11 класів у процесі вивчення іноземної мови, доцільно розглядати її як багатокомпонентне утворення, що інтегрує мотиваційний, інформаційний, інструментальний і рефлексивний компоненти, кожен із яких виконує важливу роль у розвитку особистості сучасного старшокласника.

Мотиваційний компонент

Для учня старших класів мотивація є рушійною силою у формуванні цифрової компетентності під час вивчення іноземної мови. Позитивне ставлення до використання цифрових технологій – онлайн-платформ, інтерактивних додатків, освітніх ігор чи соціальних мереж іноземною мовою – стимулює інтерес до навчання та допомагає усвідомити реальну користь володіння мовою у цифровому середовищі.

Мотиваційний компонент проявляється у прагненні застосовувати сучасні інструменти (наприклад, Quizlet, Duolingo, BBC Learning English, Kahoot, мовні чати чи телеграм-боти та ін.) не лише для виконання завдань, а й для саморозвитку, спілкування з ровесниками з інших країн та розширення культурного кругозору. Він також сприяє формуванню внутрішньої потреби дотримуватись правил мережевого етикету й авторського права під час створення власних проєктів чи контенту іноземною мовою.

Інформаційний компонент

Цей компонент забезпечує здатність старшокласників ефективно працювати з інформацією у цифровому середовищі. Учні вчаться шукати, відбирати й аналізувати тексти, відео, статті, подкасти іноземною мовою, критично оцінювати джерела, розуміти контекст і достовірність інформації. У процесі навчання іноземної мови інформаційний компонент розвивається через роботу з електронними словниками, навчальними вебсайтами, базами автентичних матеріалів, онлайн-бібліотеками та платформами для спільної роботи (наприклад, Google Docs або Padlet). Учень вчиться застосовувати здобуту інформацію для підготовки проєктів, есе, презентацій іноземною мовою, дотримуючись етичних принципів використання контенту.

Інструментальний компонент

Інструментальний аспект цифрової компетентності проявляється у практичному застосуванні цифрових технологій для досягнення навчальних цілей. Старшокласники повинні вміти створювати та редагувати мультимедійний контент іноземною мовою – відео, подкасти, блоги, презентації – використовуючи цифрові інструменти (наприклад, Canva, PowerPoint, Audacity, CapCut, Google Slides). Також цей компонент охоплює участь в інтерактивних навчальних формах – онлайн-уроках, віртуальних зустрічах, спільних міжнародних проєктах, використання платформ для зворотного зв'язку (Google Classroom, Moodle). У процесі такої діяльності формується не лише мовна, а й комунікативна та технологічна компетентність учня.

Рефлексивний компонент

Рефлексивний компонент спрямований на усвідомлення власного рівня цифрової та мовної підготовки. Учні аналізують, які цифрові інструменти допомагають їм найкраще опанувати іноземну мову, оцінюють ефективність власної роботи, визначають успіхи та труднощі у використанні ІКТ. Рефлексія може проявлятися через ведення електронного портфоліо, створення

щоденників навчання, самооцінювання прогресу або обговорення результатів у групових чатах. Це сприяє розвитку критичного мислення, самостійності та відповідальності за власне навчання.

З опорою на опис компонентів цифрової компетентності учнів 10–11 класів виокремимо критерії, показники та опишемо рівні – низький, середній, достатній і високий – сформованості цієї компетентності.

Табл. 2.1 Критерії, показники та рівні сформованості цифрової компетентності учнів 10–11 класів у процесі вивчення іноземної мови

Критерії	Показники сформованості	Опис рівнів сформованості
<p>1. Мотиваційний компонент</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Позитивне ставлення до використання цифрових технологій у вивченні іноземної мови; – Інтерес до роботи з онлайн-платформами, іграми, мобільними застосунками (Duolingo, Quizlet, Kahoot тощо); – Усвідомлення значущості цифрових інструментів для власного навчання та саморозвитку. 	<p>Низький: Відсутній стійкий інтерес до використання ІКТ у вивченні мови. Учень користується цифровими інструментами лише за вимогою вчителя, не усвідомлює їх користі.</p> <p>Середній: Виявляє епізодичний інтерес до цифрових технологій, використовує їх для виконання окремих завдань.</p> <p>Достатній: Має стале позитивне ставлення до цифрового навчання, активно користується освітніми платформами для удосконалення мовних умінь.</p>

		<p>Високий: Виявляє високу внутрішню мотивацію, ініціює власні проекти з використанням ІКТ, поєднує навчання з самоосвітою.</p>
<p>2. Інформаційний компонент</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Уміння здійснювати пошук, відбір, аналіз та критичну оцінку інформації іноземною мовою; – Використання онлайн-словників, баз автентичних матеріалів, навчальних вебресурсів; – Розуміння принципів інформаційної безпеки та етики роботи з даними; – Дотримання авторських прав і мережевого етикету. 	<p>Низький: Учень має труднощі з пошуком і розумінням іншомовної інформації, користується лише перекладачами або сумнівними джерелами, не перевіряє достовірність матеріалів. Ігнорує правила етики та авторського права.</p> <p>Середній: Володіє базовими навичками пошуку і відбору матеріалів іноземною мовою, але рідко оцінює їх якість. Може частково структурувати інформацію для виконання завдань. Частково розуміє значення ІКТ, але не завжди дотримується етичних норм.</p> <p>Достатній: Уміє ефективно шукати, аналізувати й використовувати інформацію з надійних іншомовних джерел,</p>

		<p>дотримується правил безпечного користування ресурсами, усвідомлено дотримується авторських прав.</p> <p>Високий: Вільно орієнтується в іншомовному цифровому середовищі, критично оцінює контент, інтегрує знайдені матеріали у власні проекти, демонструє інформаційну культуру, демонструє приклад свідомого цифрового громадянина.</p>
<p>3. Інструментальний компонент</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Уміння застосовувати цифрові інструменти для вивчення мови (платформи, застосунки, онлайн-курси); – Навички створення мультимедійних продуктів іноземною мовою (презентацій, відео, блогів, подкастів); – Використання ІКТ для комунікації (чатів, форумів, онлайн-дискусій); 	<p>Низький: Використовує цифрові засоби лише для перегляду або копіювання матеріалів. Не вміє створювати контент чи застосовувати технології для мовної практики. Потребує постійної допомоги.</p> <p>Середній: Здатен користуватися окремими платформами (наприклад, Canva, Kahoot) для виконання завдань, створює нескладні презентації чи</p>

	<p>– Участь у міжнародних онлайн-проєктах чи віртуальних обмінах.</p>	<p>тексти. Обмежено застосовує ІКТ для спілкування іноземною мовою.</p> <p>Достатній: Уміє працювати з різними цифровими інструментами, створює мультимедійні продукти іноземною мовою, активно бере участь в онлайн-комунікації. Може адаптувати інструменти до навчальних цілей.</p> <p>Високий: Вільно володіє цифровими технологіями, інтегрує їх у навчальну діяльність, створює оригінальні продукти, ініціює співпрацю з іноземними однолітками через ІКТ, демонструє творче та критичне мислення.</p>
<p>4. Рефлексивний компонент</p>	<p>– Здатність аналізувати власні досягнення у вивченні мови з використанням ІКТ;</p> <p>– Самооцінка ефективності обраних цифрових засобів;</p>	<p>Низький: Не усвідомлює власних успіхів чи помилок, не аналізує використання ІКТ у навчанні, діє без плану. Відсутня самооцінка результатів.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – Уміння планувати подальше вдосконалення цифрових і мовних навичок; – Ведення електронного портфоліо чи онлайн-щоденника навчання. 	<p>Середній: Частково розуміє свої сильні та слабкі сторони, може оцінити результати роботи за допомогою цифрових інструментів, але потребує підтримки вчителя.</p> <p>Достатній: Регулярно аналізує власну діяльність, оцінює ефективність використання ІКТ, коригує свої дії, веде електронне портфоліо або журнал навчання.</p> <p>Високий: Володіє розвиненими навичками саморефлексії, самостійно визначає шляхи вдосконалення мовних і цифрових умінь, демонструє усвідомлене ставлення до власного розвитку.</p>
--	--	--

Цілісність цифрової компетентності забезпечується взаємозв'язком зазначених компонентів, що формують готовність старшокласників до навчання і саморозвитку в умовах цифрового суспільства.

Цифрова компетентність учнів старших класів, зокрема у процесі вивчення іноземної мови, безпосередньо пов'язана з активним використанням сучасних цифрових інструментів, які роблять навчання динамічним, інтерактивним і практично орієнтованим. У контексті шкільної освіти веборієнтовані додатки та платформи виступають не лише допоміжним засобом, а й важливим середовищем розвитку мовної, комунікативної та інформаційної

компетентностей. Вони сприяють формуванню в учнів здатності до самостійного навчання, критичного мислення, креативності й відповідального користування цифровими ресурсами.

Застосування цифрових інструментів та платформ відкриває для старшокласників можливості інтерактивного вивчення лексики, граматики, аудіювання й говоріння, участі в міжкультурному спілкуванні та створення власного іншомовного контенту. Завдяки цим технологіям здобувачі освіти не лише опановують мову, а й вчаться працювати з інформацією, дотримуватися цифрової етики, розвивають навички командної роботи в онлайн-середовищі.

Цифрові інструменти забезпечують реалізацію мотиваційного компоненту (через гейміфікацію, змагання, спілкування у віртуальному просторі), інформаційного компоненту (через пошук, аналіз і критичне осмислення автентичних матеріалів), інструментального компоненту (через створення мультимедійних продуктів іноземною мовою) та рефлексивного компоненту (через оцінювання власних досягнень).

Таким чином, цифрова компетентність старшокласника під час вивчення іноземної мови формується не лише як технічна здатність користуватися певними платформами, а як цілісна інтеграція мотиваційних, когнітивних, практичних та рефлексивних умінь, що забезпечують ефективне навчання та готовність діяти в умовах цифрового суспільства. Сучасні веборієнтовані додатки стають інструментами саморозвитку, творчого самовираження та міжкультурної взаємодії, що перетворюють процес опанування іноземної мови на гнучку, особистісно-орієнтовану й результативну цифрову практику.

2.3. Педагогічний експеримент із формування цифрової компетентності учнів 10-11 класів на уроках іноземної мови

Формування цифрової компетентності учнів 10–11 класів на уроках іноземної мови – це складний і поетапний процес, що передбачає не лише

засвоєння технічних навичок, а й розвиток критичного мислення, творчості та відповідального ставлення до використання цифрових технологій у навчанні.

На цьому етапі шкільної освіти цифрова компетентність охоплює систему знань, умінь, цінностей і мотивацій, які допомагають учням ефективно використовувати цифрові інструменти для вивчення, комунікації, співпраці та самовираження іноземною мовою. Йдеться не лише про вміння користуватися освітніми платформами, онлайн-словниками чи мультимедійними ресурсами, а й про здатність створювати власні цифрові продукти – презентації, відеопроєкти, блоги, подкасти тощо, використовуючи мову як інструмент міжкультурної комунікації.

Важливим аспектом цього процесу є ставлення старшокласників до технологій. Серед учнів, як і серед дорослих, спостерігаються дві полярні тенденції:

– цифрофілія (технофілія) – позитивне сприйняття інновацій, інтерес до нових інструментів, готовність експериментувати та вчитися через цифрові середовища [65];

– цифрофобія (технофобія) – страх перед складністю технологій, невпевненість або опір їхньому використанню [53].

Завдання вчителя іноземної мови – створити освітнє середовище, у якому технології будуть сприймати не як самоціль, а як засіб розвитку мовних і комунікативних навичок, пізнавальної активності та креативності. Для цього важливо не лише навчити учнів ефективно користуватися цифровими інструментами, але й формувати усвідомлене, безпечне й етичне ставлення до цифрового простору, розвивати цифрову культуру та інформаційну відповідальність [54].

Погоджуємося із думкою І. Данченко, Т. Ткаченко й В. Тюріної, що «формування ставлення до нових технологій залежить від безлічі психологічних і соціально-демографічних чинників: корисність технології, цінова доступність, цілі використання та звички, емоційні переживання тощо» [57, с. 104].

Для оцінювання ефективності застосування системи вправ для формування цифрової компетентності учнів 10-11 класів у процесі навчання іноземної мови було проведено педагогічний експеримент серед учнів старших класів Тернівського ліцею Недригайлівської селищної ради: 21 особа – 11 клас, 20 осіб – 10 клас.

Під експериментом розуміють «метод дослідження, спрямований на перевірку науково обґрунтованого припущення про причинно-наслідкові зв'язки умов навчання, тренування і очікуваних наслідків» [47, с. 19].

Педагогічний експеримент складається зазвичай із трьох етапів: констатувального, формувального і контрольного.

На констатувальному етапі відповідно до логіки наукового дослідження здійснюється підготовка до проведення експерименту. Основну увагу приділяють формуванню експериментальних і контрольних груп, забезпеченню однакових умов їх діяльності, а також визначенню початкового рівня сформованості досліджуваних показників. Отримані результати дають змогу порівняти вихідні дані учасників обох груп і встановити їхню початкову рівновагу. На формувальному етапі організують навчально-тренувальний процес, під час якого в експериментальних групах впроваджують визначений педагогічний вплив (експериментальний чинник), що має забезпечити розвиток досліджуваних якостей або компетентностей. У контрольних групах навчання здійснюється традиційними методами, без використання експериментального фактора. Це дозволяє простежити ефективність запропонованої методики у порівняльному аспекті. Третій етап – контрольний. Метою цього етапу є виявлення динаміки змін показників у контрольних та експериментальних групах. Повторне вимірювання проводять за тими самими критеріями й методиками, що й на констатувальному етапі, що забезпечує достовірність і порівняльність результатів. Після збору даних здійснюють їх статистичну обробку, інтерпретацію отриманих результатів і перевірку дослідницької гіпотези. Завершується етап узагальненням та оформленням підсумкових висновків експерименту [12].

Перед початком проведення педагогічного експерименту серед учнів Тернівського ліцею Недригайлівської селищної ради було проведено опитування (додаток А), метою якого було з'ясувати рівень вихідної сформованості цифрової компетентності учнів.

Умови вибірки були такими:

(Загальна кількість) $N = 41$ учень

11 клас: $n_1 = 21$

10 клас: $n_2 = 20$

Оцінювання відбувалося за 20-ма твердженнями, згрупованими за 4 компонентами, за 5-бальною шкалою – від 1 до 5.

Шкала оцінювання рівня сформованості цифрової компетентності:

Середній бал	Рівень	Характеристика
1.0 – 2.4	Низький	Учень користується ІКТ лише за вимогою вчителя, не розуміє їх користі, ігнорує правила цифрової етики.
2.5 – 3.4	Середній	Має епізодичний інтерес до ІКТ, використовує цифрові інструменти для окремих завдань, частково розуміє їх значення.
3.5 – 4.2	Достатній	Активно застосовує ІКТ для навчання, дотримується цифрової етики, демонструє стабільну мотивацію.

4.3 – 5.0	Високий	Ініціює власні освітні проекти, творчо використовує ІКТ, демонструє самостійність і високий рівень цифрової культури.
-----------	---------	---

Було виявлено такі показники, узагальнені в таблиці 2.2.

Табл. 2.2. Рівень сформованості цифрової компетентності учнів 10 – 11 класів на констатувальному етапі експерименту (за компонентами (середній бал \pm SD))

Компонент	11 кл. (n=21)	10 кл. (n=20)	Разом (n=41)
Мотиваційний	3.40 \pm 0.72	3.00 \pm 0.85	3.20 \pm 0.80
Інформаційний	3.00 \pm 0.88	2.80 \pm 0.90	2.90 \pm 0.89
Інструментальний	2.90 \pm 0.95	2.50 \pm 0.85	2.70 \pm 0.91
Рефлексивний	2.70 \pm 0.78	2.30 \pm 0.80	2.50 \pm 0.80

де середні бали (M) і стандартні відхилення (SD) обчислено на основі результатів анкетування учнів 10–11 класів (n = 41).

Значення середнього показника отримано шляхом підсумовування індивідуальних результатів та їх поділу на кількість учасників.

Кожен учень заповнював анкету із відповідями на запитання на кожен компонент. Кожну відповідь оцінено за шкалою 1–5 балів (1 – «ніколи», 5 – «завжди»). Після цього для кожного учня було враховано індивідуальний середній бал за компонентом:

Учень	Мотиваційний	Інформаційний	Інструментальний	Рефлексивний
1	3.8	3.0	2.7	2.9
2	3.2	2.5	2.4	2.1
...

Середні бали обчислено за формулою:

$$M = \frac{\sum x_i}{n}$$

де:

M – середнє арифметичне;

\sum – сума всіх значень;

x_i – окреме значення (результат окремого учня);

n – кількість спостережень (кількість учнів у вибірці).

Стандартне відхилення (SD) визначено за формулою дисперсійного аналізу, що відображає варіативність рівнів сформованості цифрової компетентності в межах групи.

$$SD = \sqrt{\frac{\sum (x_i - M)^2}{n - 1}}$$

де:

SD – стандартне відхилення;

M – середнє арифметичне (average, mean);

\sum – сума всіх значень;

x_i – окреме значення (результат окремого учня);

n – кількість спостережень (кількість учнів у вибірці).

Середні показники у стовпчику «Разом» обчислені методом зваженого середнього для двох груп:

$$M_{\text{заг}} = \frac{(M_1 \times n_1) + (M_2 \times n_2)}{n_1 + n_2}$$

Загалом загальний середній бал (усі 4 компоненти, середнє по учню) отримано такий:

11 кл.: 3.00 ± 0.60

10 кл.: 2.65 ± 0.65

Усе: 2.83 ± 0.64

Таким чином в учнів обох класів на вихідному етапі експерименту простежено переважно середній рівень мотивації, але інформаційні, інструментальні та рефлексивні навички знаходяться на нижчому середньому рівні (табл. 2.3).

Мотиваційний – відносно найвищий компонент, адже учні зацікавлені у цифрових інструментах, проте інтерес ще не переріс у сталі практики. Щодо інформаційних навичок, то більшість учнів вміють шукати матеріал, але часто не перевіряють його достовірність (висока частка середнього/низького рівнів). В інструментальних навичках простежено помітні прогалини, оскільки більшість учнів не вміє чи не практикує створення цифрового контенту. Найменш розвинутою є рефлексія, адже майже половина учнів не аналізує власний прогрес, не аналізує використання ІКТ у навчанні, діє без плану; в них відсутня самооцінка результатів.

Табл. 2.3. Узагальнені показники рівнів сформованості компонентів цифрової компетентності учнів 10-11 класів

Компонент	Низький (%)	Середній (%)	Достатній (%)	Високий (%)
Мотиваційний	14.6% (6 учнів)	58.5% (24)	24.4% (10)	2.4% (1)
Інформаційний	29.3% (12)	53.7% (22)	17.1% (7)	0% (0)
Інструментальний	36.6% (15)	46.3% (19)	17.1% (7)	0% (0)
Рефлексивний	48.8% (20)	39.0% (16)	12.2% (5)	0% (0)

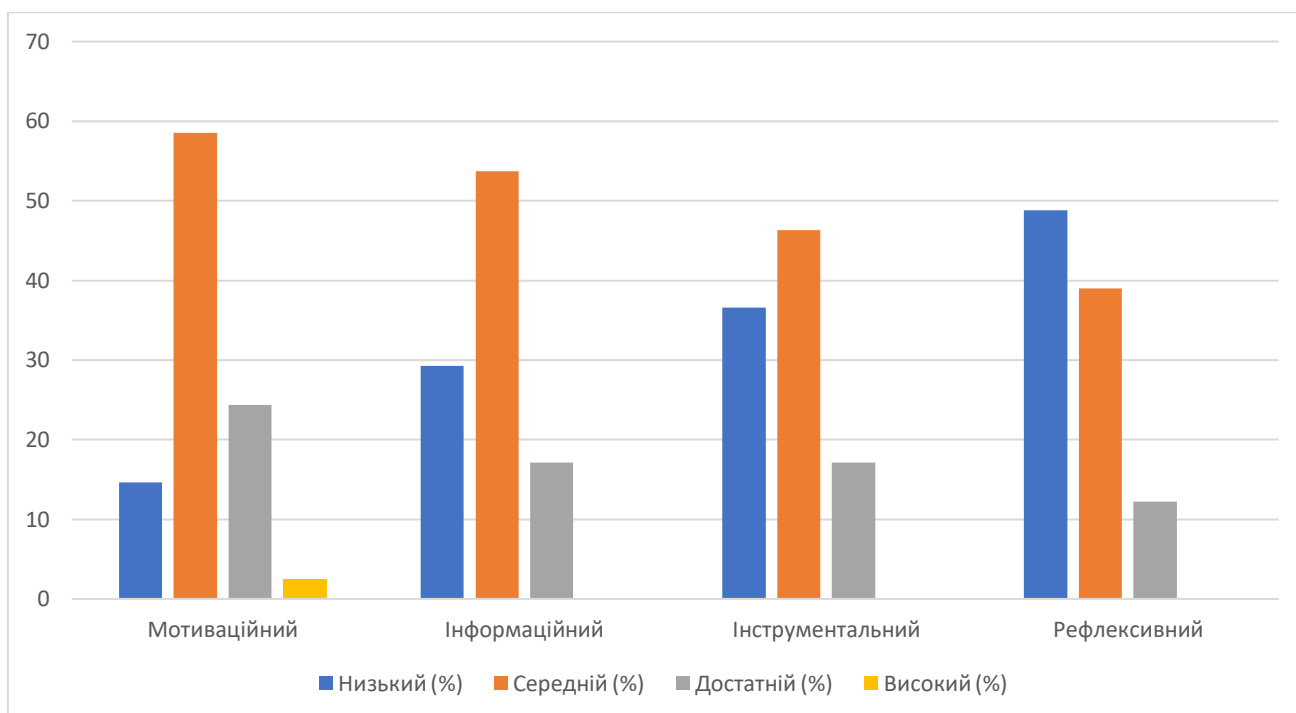

Рис. 2.1. Діаграма розподілу показників сформованості цифрової компетентності

Отже, загальний розподіл учнів 10 – 11 класів за рівнями цифрової компетентності такий:

Низький (1.0–2.4): 10 учнів (24.4%)

Середній (2.5–3.4): 25 учнів (61.0%)

Достатній (3.5–4.2): 6 учнів (14.6%)

Високий (4.3–5.0): 0 учнів (0%)

Табл. 2.4. Розподіл за класами (прикладний показник – частка учнів з «достатнім/високим» рівнем за кожним компонентом)

Компонент	11 кл. — \geq достатній (%)	10 кл. — \geq достатній (%)
Мотиваційний	33% (7/21)	15% (3/20)
Інформаційний	24% (5/21)	10% (2/20)
Інструментальний	29% (6/21)	5% (1/20)
Рефлексивний	19% (4/21)	5% (1/20)

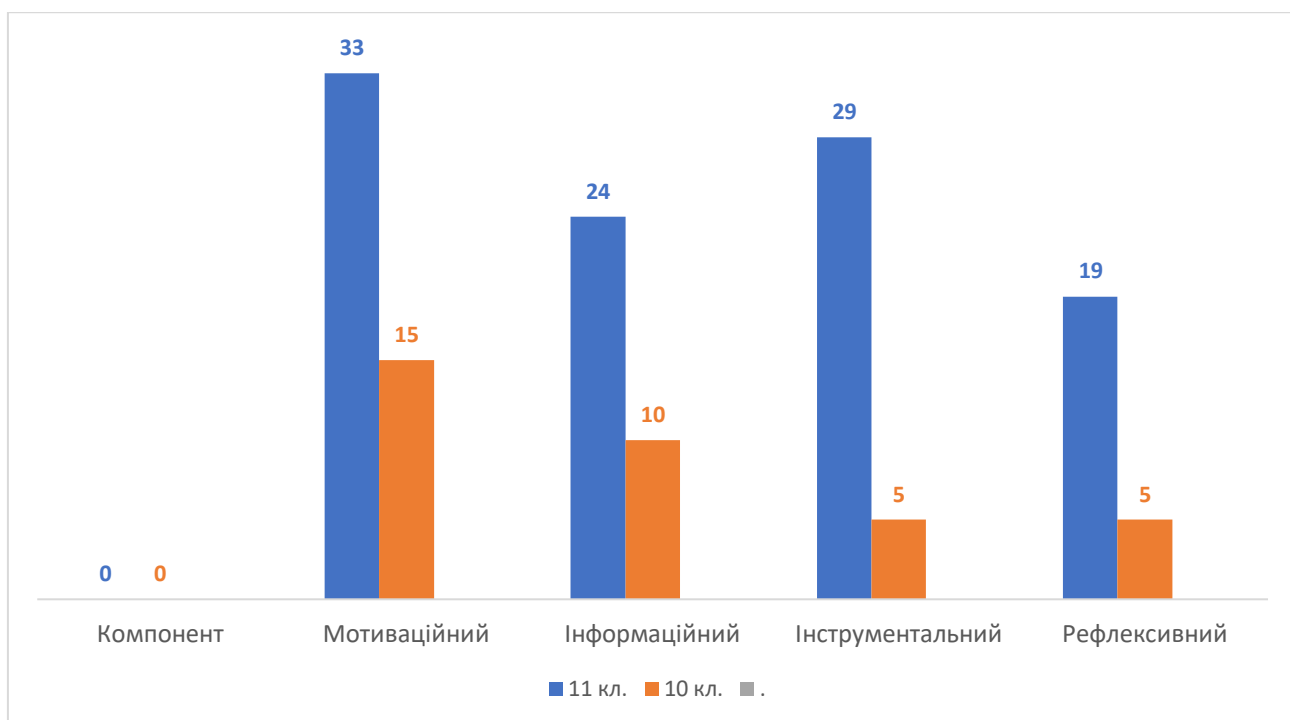

Рис. 2.1. Діаграма розподілу прикладного показника сформованості цифрової компетентності учнів 10 – 11 класів.

Отже, учні 11 класу продемонстрували вищі показники сформованості цифрової компетентності. Це, ймовірно, зумовлено тим, що вони мають глибші знання з інформатики, більш тривалий досвід використання цифрових технологій, взаємодії з ІКТ. Крім того, учні випускного класу усвідомлюють практичну користь цифрових навичок для майбутньої професії або навчання у закладах вищої освіти.

Спланований експеримент передбачав впровадження в освітній процес системи вправ, запропонованих у параграфі 2.2.

Експериментальним класом був 10 клас, контрольним – 11. Експеримент проводився протягом 2 місяців (лютий-березень 2025 року).

Після завершення експерименту учням було запропоновано повторно пройти анкетування, яке засвідчило помітне покращення за всіма компонентами цифрових навичок в експериментальній групі (10 клас), на незначні зміни в контрольній групі (11 клас) – див. табл. 2.5.

Табл. 2.5. Динаміка змін показників сформованості цифрової компетентності

Компонент	11 кл. на початку дослідження	11 кл. після дослідження	Δ	10 кл. на початку дослідження	10 кл. після дослідження	Δ
Мотиваційний	3.40	3.55	+0.15	3.00	3.85	+0.85
Інформаційний	3.00	3.10	+0.10	2.80	3.70	+0.90
Інструментальний	2.90	3.00	+0.10	2.50	3.60	+1.10
Рефлексивний	2.70	2.80	+0.10	2.30	3.40	+1.10
Загальний середній бал	3.00	3.11	+0.11	2.65	3.64	+0.99

Отже, у 10 класі середній рівень цифрової компетентності зріс майже на 1 бал, тоді як у 11 класі – лише на 0.1.

Розподіл рівнів сформованості кожного з компонентів (у % від кількості учнів) представлено в таблицях 2.6 – 2.7 та в рис. 2.2 – 2.5.

Табл. 2.6. Динаміка змін показників мотиваційного компонента

Рівень	11 кл. на початку дослідження	11 кл. після дослідження	10 кл. на початку дослідження	10 кл. після дослідження
Низький	10%	5%	20%	0%
Середній	57%	52%	65%	35%
Достатній	29%	33%	15%	55%
Високий	4%	10%	0%	10%

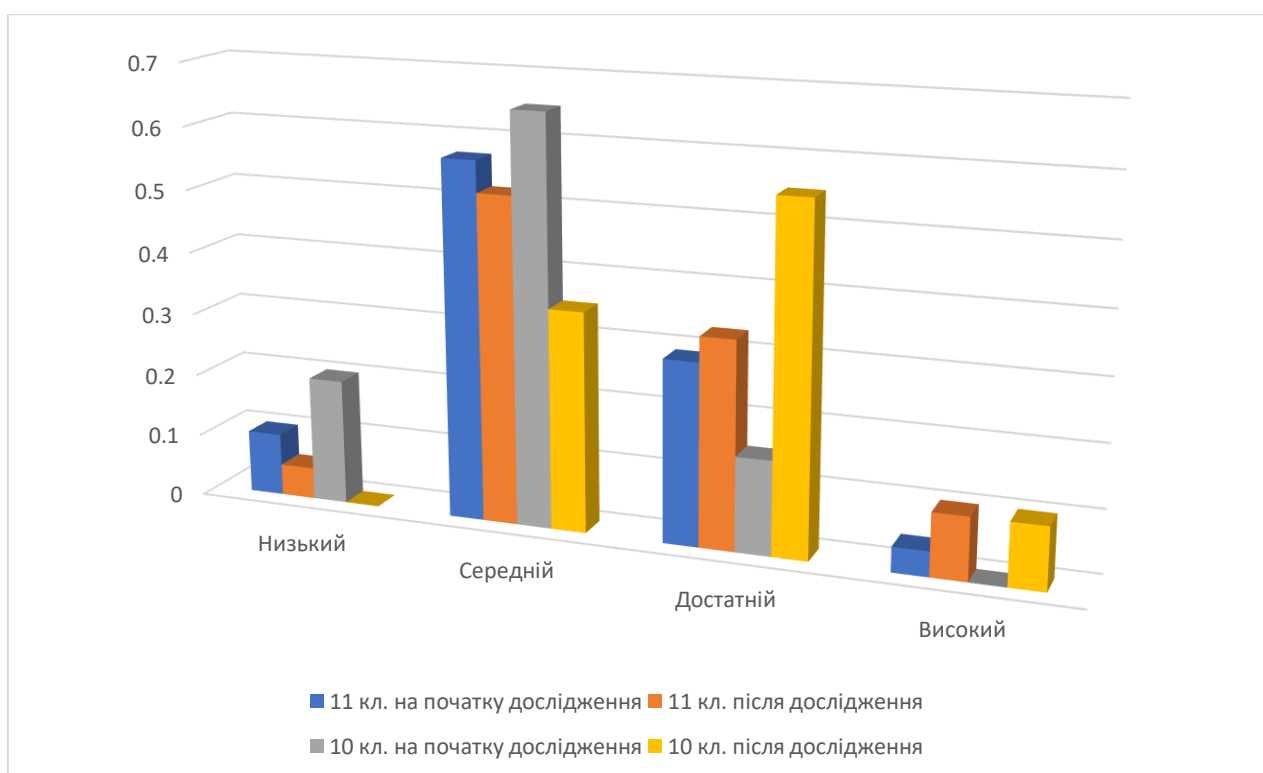

Рис. 2.2. Діаграма розподілу змін показників мотиваційного компонента

Табл. 2.7. Динаміка змін показників інформаційного компонента

Рівень	11 кл. на початку дослідження	11 кл. після дослідження	10 кл. на початку дослідження	10 кл. після дослідження
Низький	25%	20%	35%	5%
Середній	55%	55%	55%	45%
Достатній	20%	20%	10%	40%
Високий	0%	5%	0%	10%

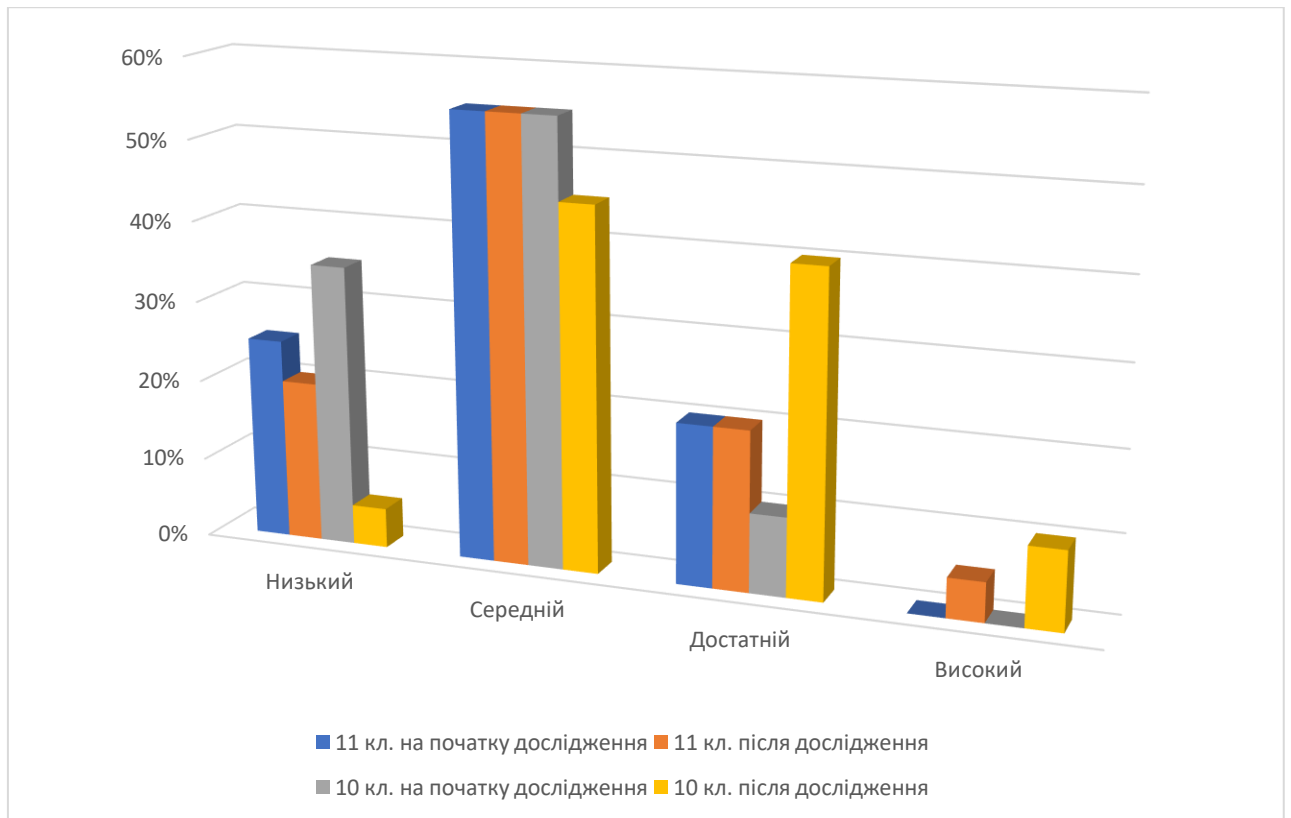

Рис. 2.3. Діаграма розподілу змін показників інформаційного компонента

Табл. 2.8. Динаміка змін показників інструментального компонента

Рівень	11 кл. на початку дослідження	11 кл. після дослідження	10 кл. на початку дослідження	10 кл. після дослідження
Низький	30%	25%	40%	5%
Середній	55%	50%	50%	40%
Достатній	15%	20%	10%	45%
Високий	0%	5%	0%	10%

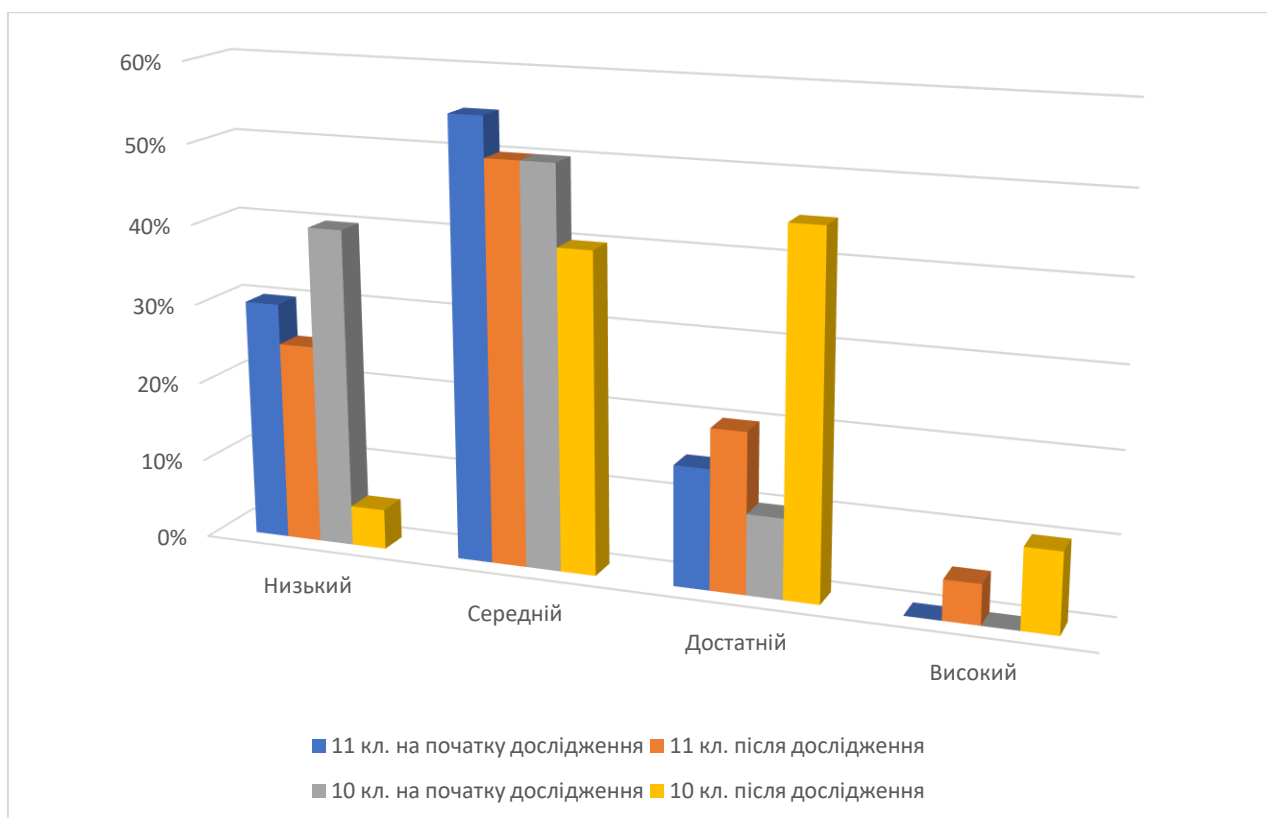

Рис. 2.4. Діаграма розподілу змін показників інформаційного компонента

Табл. 2.9. Динаміка змін показників рефлексивного компонента

Рівень	11 кл. на початку дослідження	11 кл. після дослідження	10 кл. на початку дослідження	10 кл. після дослідження
Низький	45%	40%	55%	10%
Середній	40%	40%	40%	50%
Достатній	15%	15%	5%	35%
Високий	0%	5%	0%	5%

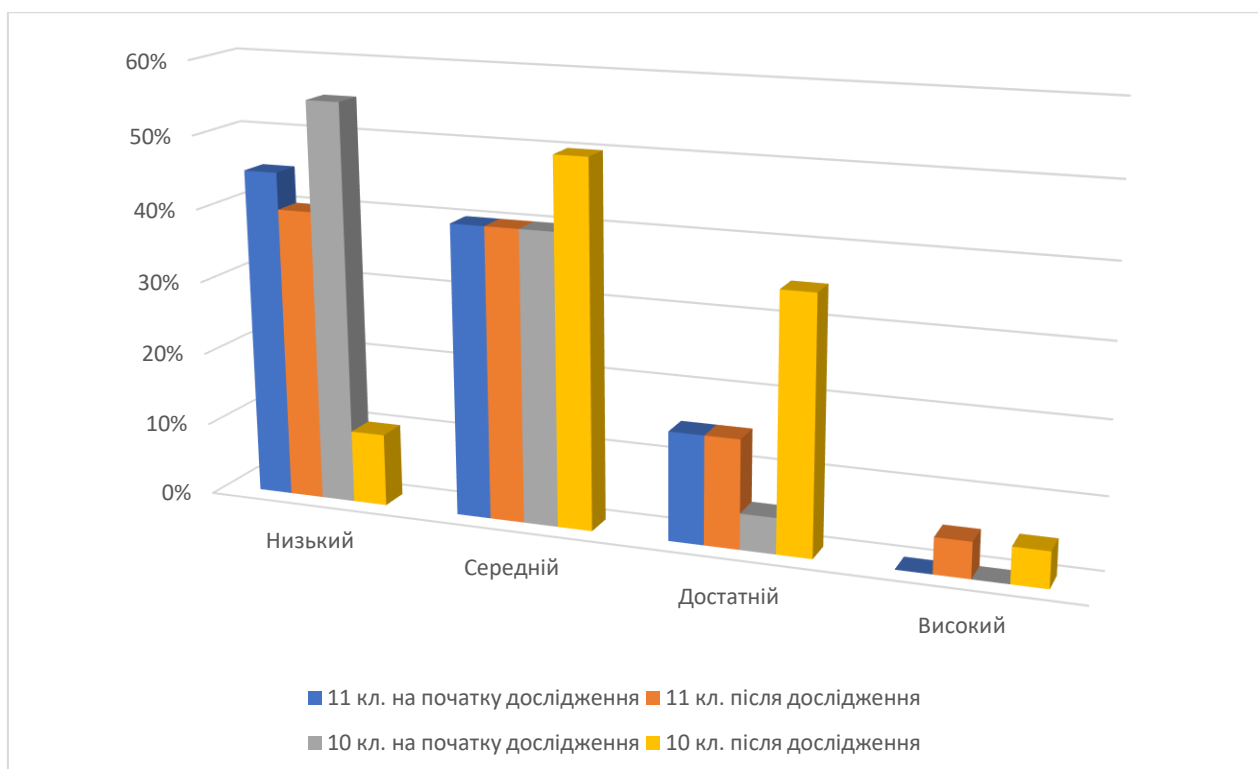

Рис. 2.5. Діаграма розподілу змін показників рефлексивного компонента

Загальний рівень цифрової компетентності учнів 10 – 11 класів на початку та в кінці дослідження проілюстровано в табл. 2.10 та рис. 2.5.

Табл. 2.10. Загальний рівень цифрової компетентності (інтегральна оцінка)

Рівень	11 кл. на початку дослідження	11 кл. після дослідження	10 кл. на початку дослідження	10 кл. після дослідження
Низький	20%	15%	30%	5%
Середній	60%	60%	55%	40%
Достатній	20%	20%	15%	45%
Високий	0%	5%	0%	10%

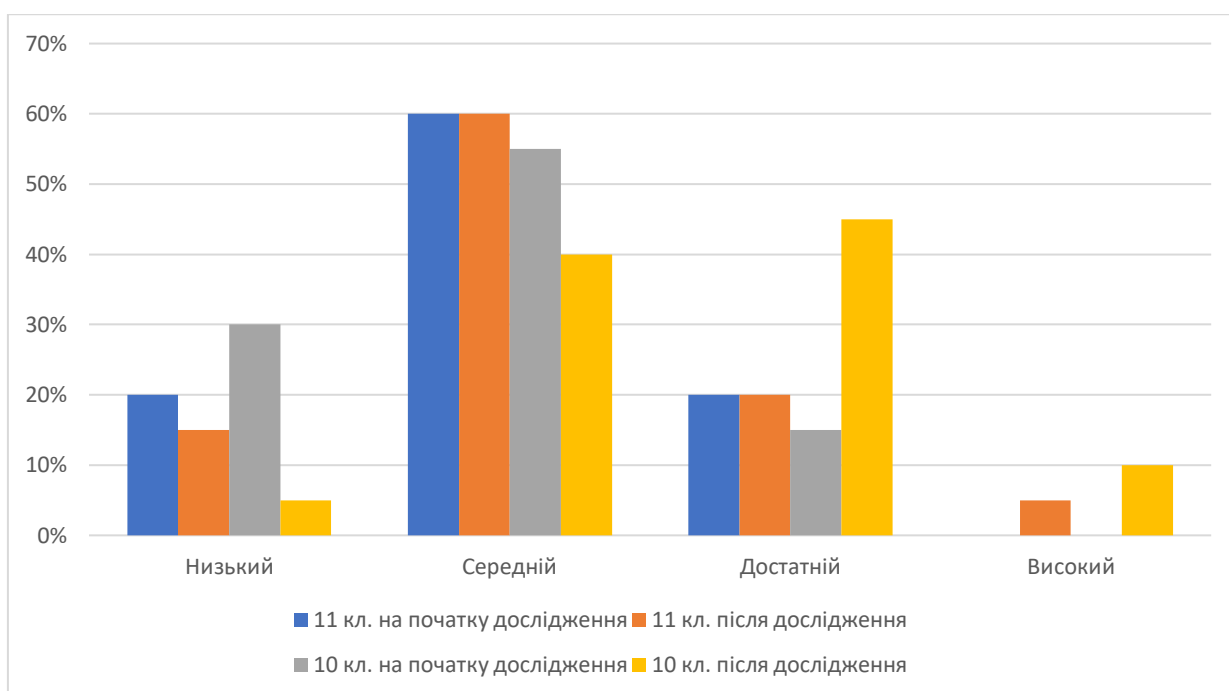

Рис. 2.5. Діаграма розподілу змін рівнів цифрової компетентності учнів 10 – 11 класів

Отже, у контрольній групі учнів 11 класу спостерігалася незначна позитивна динаміка, яка загалом перебуває в межах статистичної похибки – приблизно +0,1 бала. Такі зміни можна пояснити загальним розвитком цифрових компетентностей учнів як на інших уроках, наприклад, на інформатиці, так і поза освітнім процесом – під час використання соціальних мереж, освітніх платформ та інших інтернет-ресурсів. Проте загальний рівень сформованості цифрових умінь залишився середнім, що свідчить про потребу цілеспрямованого педагогічного впливу.

Натомість у експериментальній групі 10 класу зафіксовано суттєве зростання показників у всіх складових цифрової компетентності. Найбільший прогрес спостерігався в інструментальному та рефлексивному компонентах, де приріст перевищив 1 бал. Учні демонстрували вищий рівень самостійності у виконанні завдань, усвідомлення ролі цифрових технологій у навчанні та загострений інтерес до інтерактивних онлайн-інструментів, таких як Quizlet, Duolingo та Padlet.

За підсумками дослідження понад 55% учнів експериментальної групи досягли достатнього або високого рівня розвитку цифрових навичок. Це є

переконливим доказом ефективності запропонованої системи вправ, спрямованої на формування цифрової компетентності старшокласників у процесі вивчення іноземної мови.

Висновки до розділу 2

Аналіз підручників з англійської мови для учнів 10–11 класів засвідчив недостатню кількість електронних матеріалів в них, що обмежує можливості розвитку цифрових навичок старшокласників. Водночас навчальні програми передбачають формування у школярів умінь використовувати цифрові ресурси для вивчення мови, створення іншомовного контенту, спілкування через ІКТ і дотримання цифрової етики.

З метою подолання цього розриву було створено комплекс вправ, що поєднує навчання іноземної мови з розвитком цифрової компетентності. Учні опановують онлайн-платформи, створюють мультимедійні проєкти, беруть участь у віртуальних обговореннях і навчаються дотримуватися принципів академічної доброчесності. Такий підхід стимулює самостійність, креативність і мотивацію до навчання.

Результати педагогічного експерименту підтвердили ефективність запропонованої системи вправ: у контрольній групі спостерігалася незначна динаміка, тоді як в експериментальній – помітне підвищення рівня сформованості цифрової компетентності, особливо за інструментальним і рефлексивним показниками. Понад половина учнів експериментальної групи досягла достатнього або високого рівня цифрових умінь.

Таким чином, інтеграція цифрових технологій у процес вивчення іноземної мови сприяє не лише підвищенню якості мовної підготовки, а й формуванню готовності учнів до навчання впродовж життя, відповідального ставлення до цифрового середовища та ефективної участі у глобальному інформаційному суспільстві.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У магістерському дослідженні теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено систему роботи із формування цифрової компетентності учнів 10–11 класів на уроках іноземної мови, що відповідає сучасним вимогам освіти в умовах цифрової трансформації суспільства та реалізації концепції Нової української школи.

У процесі дослідження:

З'ясовано сутність поняття цифрової компетентності як інтегрованої здатності особистості впевнено, критично, безпечно й етично використовувати цифрові технології для навчання, саморозвитку та соціальної взаємодії. Показано, що цифрова компетентність є однією з ключових компетентностей XXI століття, необхідних для успішної соціалізації, академічної та майбутньої професійної реалізації сучасної молоді.

Проаналізовано теоретичні підходи до формування цифрової компетентності старшокласників, зокрема європейські моделі DigComp та DigCompUA, які окреслюють основні складові цифрової грамотності: інформаційну, комунікаційну, технічну, медійну, безпекову та проблемно-орієнтовану. З'ясовано, що ефективне формування цифрової компетентності можливе лише за умови міжпредметного підходу та інтеграції цифрових технологій у зміст навчання.

Визначено педагогічні умови ефективного формування цифрової компетентності учнів 10–11 класів, серед яких:

- системне використання цифрових освітніх ресурсів у процесі навчання іноземної мови;
- організація освітньої діяльності на засадах партнерської педагогіки, інтерактивності та проєктності;
- розвиток критичного мислення й цифрової етики учнів;
- забезпечення безпечного цифрового середовища та формування навичок інформаційної безпеки.

Розроблено систему роботи із формування цифрової компетентності на уроках іноземної мови, яка базується на поєднанні лінгвістичного, комунікативного та цифрового компонентів навчання. Запропонована система роботи передбачає інтеграцію таких цифрових інструментів, як онлайн-платформи для спілкування, мультимедійні ресурси, хмарні сервіси, інтерактивні тести, мобільні застосунки та сервіси для створення контенту.

Уточнено критерії, показники та рівні сформованості цифрової компетентності учнів старшої школи, що дало змогу здійснити якісну оцінку ефективності розробленої системи роботи. До основних критеріїв віднесено: інформаційно-пошуковий, комунікативний, технологічний, безпековий і рефлексивно-оцінний.

Результати проведеного педагогічного експерименту підтвердили ефективність упровадженої системи роботи з формування цифрової компетентності учнів старшої школи у процесі вивчення іноземної мови. Запропонована система вправ, побудована на інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес, мала істотний вплив на розвиток цифрових умінь учнів експериментальної групи.

Найбільш виражені позитивні зрушення спостерігалися у межах інструментального та рефлексивного компонентів цифрової компетентності, середній приріст яких становив +1,1 бала. Це свідчить про підвищення здатності учнів до практичного використання цифрових ресурсів під час опанування іноземної мови, а також про зростання рівня усвідомленості, самоконтролю та здатності до самооцінювання власної навчальної діяльності.

У контрольній групі динаміка змін була незначною (у межах +0,1 бала), що засвідчує стабільність рівня цифрових умінь за відсутності цілеспрямованого педагогічного впливу. Таким чином, отримані результати підтверджують ефективність саме спеціально розробленої експериментальної системи вправ, спрямованої на формування цифрової компетентності.

Порівняльний аналіз показників свідчить, що середній рівень цифрової компетентності учнів експериментальної групи підвищився з 2,65 до 3,64 бала,

тоді як у контрольній групі – лише з 3,00 до 3,11 бала, що є статистично значущим результатом та підтверджує ефективність запропонованої методики.

Отримані емпіричні дані свідчать про те, що впровадження запропонованої системи роботи у процес навчання іноземної мови забезпечує комплексний розвиток цифрової компетентності старшокласників, сприяє підвищенню їхньої навчальної мотивації, розвитку самостійності, критичного мислення та здатності до навчання впродовж життя в умовах цифрового суспільства.

Доведено, що урок іноземної мови є ефективним середовищем формування цифрової компетентності, оскільки поєднує комунікативну діяльність, креативність і роботу з цифровими ресурсами. Використання ІКТ сприяє розвитку мовленнєвих навичок, самостійності, відповідальності й культури цифрової взаємодії учнів.

Таким чином, проведене дослідження засвідчило, що цілеспрямоване використання сучасних цифрових технологій і методично продумане поєднання їх із навчальними завданнями іноземної мови сприяє підвищенню рівня цифрової компетентності старшокласників, їхній готовності до подальшої освіти й майбутнього професійного розвитку в умовах цифрового суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бескорса О., Гаврілова, Л. Цифрові технології в науково-педагогічних дослідженнях майбутніх магістрів початкової освіти. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2023. № 1. С. 4 – 57. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.1.2022.275154>
2. Бешлей О. В., Батринчук З. Р. Створення креативного навчального середовища для розвитку критичного середовища студентів. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 52. Т.1. С. 31 – 34.
3. Биков В.Ю. Моделі організації навчання із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Київ: НАПН України, 2020. 280 с.
4. Биков В.Ю. Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп'ютерно-технологічної платформи освіти і науки України. *Матеріали методологічного семінару НАПН України “Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку”*. 4 квітня 2019 р. / За ред. В.Г. Кременя, О.І. Ляшенка. Київ, 2019. С. 20 – 26.
5. Бібік Н. В. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики* / За загальною редакцією О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. С. 45 – 50.
6. Блажко О., Сніцаренко В., Худоярова О. Розвиток інформаційно-цифрової компетентності учнів у процесі навчання хімії: теоретичний аспект. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Теорія та методика навчання природничих наук*. 2024. № 6. С. 75 – 81. <https://doi.org/10.31652/2786-5754-2024-6-75-81>
7. Бугерко Я. Категоріальний аналіз рефлексії як явища, процесу, стану, властивості. *Психологія і суспільство*. 2008. № 1. С. 93 – 105.
8. Булах І. С. Психологічні основи особистісного зростання підлітків : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07. К., 2004. 46 с.

9. Буренко В. М. Англійська мова (10-й рік навчання, рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. загальн. середн. освіт. Харків : Вид-во «Ранок», 2018. 208 с. : іл.
10. Буренко В. М. Англійська мова (11-й рік навчання, рівень стандарту) : підруч. для 11 кл. закл. загал. серед. освіти. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 208 с. : іл.
11. Гаврілова Л. Г., Топольник Я. В. Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Т. 61, № 5. С. 1 – 11.
12. Головка М. В. Планування та організація педагогічного експерименту. *Математика в школі*. 2006. № 3. С. 28 – 31.
13. Гриценчук О. О. Інформаційно-комунікаційна компетентність учнів як аспект моніторингу (досвід міжнародних порівняльних досліджень OECD ТА IEA). *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2013. Т. 38, вип. 6. С. 1 – 12.
14. Грушко Р. С. Розвиток цифрової компетентності учнів старших класів як вимога сьогодення. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 49, т. 1. С. 109 – 113.
15. Гуржій А. М., Нельга А. Т., Співак В. М., Ітякін О. С. Основи автоматизації та робототехніки. Дніпро: «Гарант СВ», 2021. 244 с.
16. Заблоцька О. С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз. *Вісник Житомирського державного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2008. Вип. 40. С. 63 – 68.
17. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 09.09.2025).
18. Калінін В., Калініна Л. Формування інформаційно-цифрової компетентності учнів старшої школи засобами іноземної мови як ключової компетентності Нової української школи. *Молодь і ринок*. 2018. № 9 (164). С. 85 – 90.

19. Калініна Л. В., Самойлюкевич І. В. Англійська мова : (11-й рік навчання, профільний рівень) = English : підруч. для 11 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ : Генеза, 2019. 208 с. : іл.
20. Калініна Л.В., Самойлюкевич І. В. Англійська мова (10-й рік навчання, профільний рівень). Київ : Генеза, 2018. 240 с. : іл.
21. Карпюк О. Д. Англійська мова (11-й рік навчання) (English (the 11th year of studies)) : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Рівень стандарту. Тернопіль : Астон, 2019. 256 с. : іл.
22. Карпюк О.Д. Англійська мова (10-й рік навчання) ((nglish (the 10th year of studies)) : підручник для 10-го класу закладів загальної середньої освіти. Рівень стандарту. Тернопіль : Видавництво Астон”, 2018. 256 с. : іл.
23. Кашуба, С. В. Модель формування цифрової компетентності учнів у контексті сучасних освітніх інновацій. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 19. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15858508>
24. Кокурн О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: монографія. Київ, 2012. 200 с.
25. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості ; Під ред. Л. М. Проколієнко. Київ, 1989. 609 с.
26. Кочеткова О.С. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів в інтерактивному освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2019. №32. С. 97 – 91.
27. Кудлай В. О. Цифрова грамотність особистості в контексті розвитку інформаційного суспільства. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: філософія, культурологія, соціологія*. 2015. Вип. 10. С. 97–104.
28. Кучма М. О. Задорожна М.О. Англійська мова. 7-й рік навчання [рівень стандарту] : підручник для 11 кл. закладів загальн. серед. освіти ; English. Year 7 [standard level] : a textbook for the 11th form of secondary schools. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2019. 208 с. : іл.

29. Кучма М.О., Задорожна М.О. Англійська мова. 6-й рік навчання [рівень стандарту] : підручник для 10 кл. закладів загальн. серед. освіти ; English. Year 6 [standard level] : a textbook for the 10th form of secondary schools. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2018. 192 с. : іл.
30. Лепіхова О. В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті. Концептуальні підходи та можливості використання : навчальний посібник. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 145 с.
31. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови». Львів, 2014. 76 с.
32. Литвинова С. Г. Віртуальний клас як комп'ютерно орієнтоване навчальне середовище вчителя загальноосвітнього навчального закладу. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2011. № 2(22). URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/331/387> (дата звернення: 23.04.2025)
33. Морська Л. І. Англійська мова (10-й рік навчання) (English (the 10th year of studies)): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Профільний рівень. Тернопіль: Астон, 2018. 288 с. : іл.
34. Морська Л. І. Англійська мова (11-й рік навчання, профільний рівень) (English (the 11th year of studies)): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон, 2019. 256 с. : іл
35. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 10 – 11 класи. URL: mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf (дата звернення: 19.02.2025)
36. Нерсисян М.А., Піроженко А.О. «Англійська мова (10-й рік навчання, рівень стандарту)» підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Ірпінь: ТОВ «Видавництво «Перун», 2018 192 с.: іл.

37. Нерсисян М.А., Піроженко А.О. Англійська мова (11-й рік навчання, рівень стандарту) : підруч. для 11 класу закладів загальної середньої освіти. К. : Ірпінь : ТОВ «Видавництво «Перун», 2019. 192 с.: іл.

38. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / за заг. ред. М. Грищенко ; М-во освіти і науки України. Київ, 2016. 40 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

(дата звернення: 09.03.2025)

39. Петрова А. І., Казанцев Ю. М. Модель формування цифрової компетентності учня в умовах сучасного освітнього простору. *Наукові записки Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2024. № 1. С. 55 – 61.

40. Переважна більшість українських дітей проводить в інтернеті понад 3 години на день: результати опитування. URL: <https://nus.org.ua/2024/12/17/perevazhna-bilshist-ukrayinskyh-ditej-provodyt-v-interneti-ponad-3-godyny-na-den-rezultaty-opytuvannya/> (Дата звернення:

12.03.2025)

41. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (Дата звернення: 03.06.2025)

42. Прохорова С.М. Поняття цифрової компетентності вчителя іноземної мови у світовому освітньому просторі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2015. Вип. 4. С. 113 – 116.

43. Рамка цифрової компетентності громадян DigCompUA for Citizens 2.2. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/6287-proekt_ramki_cifrovoi_kompetentnosti_gromadan_ukraini_digcompua_2_2.pdf

(дата звернення: 09.03.2025)

44. Спірін О. М., Овчарук, О. В. Цифрова компетентність. *Енциклопедія освіти. Нац. акад. пед. наук України: 2-ге вид., допов. та перероб.* Київ: Юрінком Інтер, 2021. С. 1095 – 1096. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730767/> (дата звернення: 03.08.2025)
45. Українці стали частіше користуватися інтернетом, 80% – онлайн щодня: соціопитування. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/ukrayintsi-staly-chastishe-korystuvatysya-internetom-80-onlayn-shchodnya-sotsopytuvannya> (дата звернення: 12.03.2025)
46. Хриков Є.М. Педагогічні умови в структурі наукового знання. *Шлях освіти.* 2011. № 2. С. 11 – 15.
47. Худолій О.М. Педагогічний експеримент. *Вчитель.* 2010. № 12 (44). С. 19 – 28.
48. Чередник Л. М., Діра Н. О., Андрусик П. П. Цифрові компетентності викладача закладу вищої освіти в умовах викликів сьогодення. *Інноваційна педагогіка.* 2022. № 51(2). С. 199 – 203. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663->
49. Щурова Н. В. Особливості формування інформаційно-цифрової компетентності учнів у процесі фізичного виховання. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки.* 2020. №1 (332). С. 213 – 222.
50. Ягупов В.В., Свистун В.І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. *Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія».* 2007. Том 71: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. С. 3 – 8.
51. Язловецька О. В. Компетентнісний підхід як основа реформування освітнього процесу. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки.* 2022. № 206. С. 247 – 253. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-206-247-253>
52. Bobro N. Model of student digital competencies in the development of new generation universities. *Economics and Education.* 2025. № 10(1). P. 47 – 53. <https://doi.org/10.30525/2500-946X/2025-1-6>

53. Brosnan M. J. Technophobia: The psychological impact of information technology. London: Routledge, 1998. 232 p.
54. Brown S. A., Venkatesh V. Model of adoption of technology in the household: a baseline model test and extension incorporating household life cycle. *Mis quarterly*. 2005. № 29 (4). P. 399 – 426.
55. Clifford I., Kluzer S., Troia S., Jakobsone M., Zandbergs U. DigCompSat. A Self-reflection Tool for the European Digital Competence Framework for Citizens. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020. 174 p.
56. Connolly N., McGuinness C. Towards digital literacy for the active participation and engagement of young people in a digital world. *Young people in a digitalised world*. 2018. Vol. 4. P. 77.
57. Danchenko I., Tkachenko T., Tyurina V. Formation of the digital competence of students of higher educational institutions. *European Humanities Studies: State and Society*. 2020. № 23(3(I)). P. 100 – 112. <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2020.3-1.07>
58. Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu). Official website of the European Union. URL: https://joint-researchcentre.ec.europa.eu/digcompedu_en (дата звернення: 11.04.2025)
59. E-Soft Development. E-learning. URL:<http://www.web-learn.ru/biblioteka-online/36-e-learning> (дата звернення: 22.05.2025)
60. E. van Laar, A. J. A. M van Deursen, J. A. G. M. van Dijk, J. de Haan Determinants of 21st-century digital skills: A large-scale survey among working professionals. *Computers in Human Behavior*. 2019. Vol. 100. P. 93 – 104.
61. Ferrari A. DIGCOMP: A framework for developing and understanding digital competence in Europe (Report EUR 26035 EN). JRC Technical Reports. Seville: Institute for Prospective Technological Studies, European Union. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013. 45 p.
62. Ilomäki L., Paavola S., Lakkala M., Kantosalo A. Digital competence – An emergent boundary concept for policy and educational research. *Education and Information Technologies*. 2016, no. 21 (3). P. 655 – 679.

63. Martin A., Grudziecki J. DigEuLit: Concepts and tools for digital literacy development. *Innovation in Teaching and Learning in Information and Computer Sciences*. 2006. Vol. 5(4). P. 249 – 267.
64. McGuinness C., Fulton C. Digital literacy in higher education: A case study of student engagement with e-tutorials using blended learning. *Journal of Information Technology Education: Innovations in Practice*. 2019. no. 18, pp. 1 – 28.
65. Osiceanu M.-E. Psychological Implications of Modern Technologies: “Technofobia” vs “Technophilia”. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2015. № 180. P. 1137 – 1144.
66. Stephanie C. G., Riina V., Yves, P. DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use. RePEc: Research Papers in Economics. 2017. DOI: <https://doi.org/10.2760/38842>.
67. The Digital Competence Framework for Citizens, [http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC106281/webdigcomp2.1pdf_\(online\).pdf](http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC106281/webdigcomp2.1pdf_(online).pdf) (дата звернення: 11.04.2025)
68. Vuorikari R., Kluzer S., Punie Y. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens. – EUR 31128 EN. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. 139 p. DOI: 10.2760/115376.
69. Zilka G.C. The digital divide: Implications for the eSafety of children and adolescents. *International Journal of Technology Enhanced Learning*. 2019. Vol. 11(1). P. 20 – 35.

ДОДАТКИ

Додаток А.

Анкета для учнів Перевірка рівня вихідної сформованості цифрової компетентності учнів 10-11 класів

Оцініть ступінь згоди з наведеними твердженнями за шкалою:

Бал	Пояснення
1	Зовсім не згоден(на)
2	Скоріше не згоден(на)
3	Важко сказати
4	Скоріше згоден(на)
5	Повністю згоден(на)

№	Твердження	1	2	3	4	5
1	Мені цікаво використовувати цифрові технології під час вивчення іноземної мови.					
2	Я із задоволенням працюю з онлайн-платформами, іграми, мобільними застосунками (Duolingo, Quizlet, Kahoot тощо).					
3	Я вважаю, що цифрові технології допомагають мені краще розуміти та запам'ятовувати матеріал.					
4	Я розумію, що цифрові інструменти важливі для мого саморозвитку та майбутнього навчання.					
5	Я дотримуюся авторських прав і правил поведінки в інтернеті під час навчання.					
6	Я вмію знаходити потрібну інформацію іноземною мовою в інтернеті.					
7	Я можу оцінити достовірність і якість іншомовних джерел.					
8	Я використовую онлайн-словники, бази автентичних матеріалів, навчальні вебресурси для вивчення мови.					
9	Я знаю правила безпечної роботи з інформацією та даними в мережі.					
10	Я намагаюся критично ставитися до інформації, яку використовую під час навчання.					
11	Я користуюся онлайн-платформами, застосунками чи курсами для вивчення іноземної мови.					
12	Я створюю мультимедійні продукти іноземною мовою (презентації, відео, блоги, подкасти).					
13	Я використовую ІКТ для комунікації іноземною мовою (чати, форуми, онлайн-дискусії).					
14	Я брав(ла) участь або хочу брати участь у міжнародних онлайн-проектах чи віртуальних обмінах.					
15	Я можу самостійно підібрати цифрові інструменти для виконання мовного завдання.					

16	Я вмiю оцiнювати власнi досягнення у вивченнi мови за допомогою цифрових iнструментiв.					
17	Я аналізую, якi цифровi засоби найкраще допомагають менi навчатися.					
18	Я планую подальше вдосконалення своїх цифрових i мовних навичок.					
19	Я веду або хотiв(ла) би вести електронне портфолiо чи онлайн-щоденник навчання.					
20	Я усвiдомлюю, що цифровi технологiї допомагають менi досягати кращих результатiв у навчаннi.					

Апробація результатів дослідження*Доповіді в наукових заходах:*

1) II Всеукраїнський науково-методичний семінар «Компетентнісний підхід в освіті: теорія і практика», 14 листопада 2024 року, м. Глухів.

2) III Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності: теорія і практика», 20 лютого 2025 року, м. Глухів.

3) The 13th All-Ukrainian Scientific Pedagogical Readings of Young Scientists, Master's and Bachelor's degree students «THE 21ST CENTURY CHALLENGES IN EDUCATION AND SCIENCE», April 10-11, 2025, Hlukhiv.

4) Щорічна звітна науково-практична конференція здобувачів фахової передвищої, вищої освіти, аспірантів і молодих учених, 27-28 березня 2025 року, м. Глухів.

5) III Всеукраїнський науково-методичний семінар «Компетентнісний підхід в освіті: теорія і практика», 13 листопада 2025 року, м. Глухів.

Публікації:

1. Ігуменов А.О. Формування цифрової компетентності учнів на уроках іноземної мови в старших класах. *Освіта і наука XXI століття* : збірник матеріалів щорічної звітної науково-практичної конференції здобувачів фахової передвищої, вищої освіти, аспірантів і молодих учених. За заг. ред. Луценка Г.В. Глухів. 2025. Ч.2. С. 213 – 214.

2. Ihumenov A. FORMING THE SENIOR PUPILS' DIGITAL COMPETENCE WHILE LEARNING A FOREIGN LANGUAGE. *The 21st Century Challenges in Education and Science* : матеріали XIII Всеукраїнських науково-педагогічних читань молодих учених і здобувачів освіти іноземними мовами, м. Глухів, 10-11 квітня 2025 р. / Глухівський НПУ ім.О. Довженка. Вип. 13. Глухів, 2025. С. 70 – 73.